

د پوولسم ټولگي لپاره جغرافيه سر الونه او خوايوونه

Ketabton.com

کرنه او دهغه اقتصادي ارزښت

* کرنه تعريف کړئ ؟

کرنه د خوباتو ، سبزیجاتو او د لومړنیو نباتی موادو د تخمونو د کرلو او شیندلو لپاره د ځمکې له تیارولو څخه عبارت دی .

* د افغانستان اقتصاد په څه شی باندی ولاړ دی ؟

د افغانستان اقتصاد په کرنه او مالداری باندی ولاړ دی .

* کوم لاملونه د تولیداتو په څرنګوالی باندی اغیزه لری ؟

فزیکي ، اقتصادی ، سیاسی او تولیداتو لاملونه د افغانستان په اقتصاد اغیزه لری .

* د افغانستان کرنیز سیستم په څو ډوله دی ؟

په دوه ډوله دی اول دودیزه کرنه دوهم عصری کرنه .

* افغانستان څومره کریزه ځمکه لری ؟

افغانستان ۷/۹ میلیونه هکتاره کرنیزه ځمکه لری .

* د افغانستان څومره ځمکه د خربولو قابلیت لری ؟

د افغانستان ۵/۳ میلیونه هکتاره ځمکه د خربولو قابلیت لری .

* د افغانستان څومره ځمکه اوبه کیږي ؟

د افغانستان ۲/۶ میلیونه هکتاره ځمکه اوبه کیږي .

د کرنې لاری چاری

* د کرنې پخوانی سیستم څرنګه وه تشریح یی کړی ؟

په څارویو باندی یوی کول او درانه کارونه د بزګر پرمټ کېدل یوازی د بزګر د اړتیاوو پوره کول وه او د ډېری ځمکې څخه لږ حاصل اخیسته .

* د دولتی احصایی له مخی د غذایی توکو په توګه هر افغان د غنمو لګښت په کال کی څومره وه ؟

د هر افغان د غنمو لګښت په کال کی ۱۶۲ کېلو ګرامه وه .

* د کرنی عصری طریقې څرنګه وه تشریح یی کړی ؟

اصلاح شوی تخمونه ، د ناروغيو درمل ، د اوبو لګولو سیستم ، بازار موندنه ، اړیکې ، کرنیز ماشینونه او د نباتاتو ساتنی خدمتونه او داسی نور به یی لړل .

* د دودیزی او عصری طریقې تر مینځ فرق واضح کړی ؟

په دودیزه کرنه کی یوازی د کورنی اړتیاوو او لګښتونو پوره کېدونکي ده او د دودیزو وسایلو څخه کار اخلی او ټول کارونه د بزګر او څارویو په مرسته ترسره کیږي .

او په عصری طریقې کی اصلاح شوی تخمونه ، د ناروغيو درمل ، د اوبو لګولو سیستم ، بازار موندنه ، اړیکې ، کرنیز ماشینونه او د نباتاتو ساتنی خدمتونه او داسی موجود دی .

مهم کرنیز تولیدات

* په افغانستان کې کوم مهم زراعتی بوټی کرل کېږي؟

په افغانستان کې غنم، پنبه، جوار، اوربشی، او میوه لرونکي بوټی کرل کېږي.

* په افغانستان کې د کرنی وړ ځمکه څو فیصده او هم واضح کړی څو فیصده ابی او څو فیصده للمی ده؟
د هیواد د کرنی وړ ځمکه ۸/۷ میلیونه هکتاره ده او ۵۶٪ ابی او للمی یی ۴۴٪ ده.

* افغانستان کې د بهر نه په څومره لوړ سطحه کې غنم کرل کېږي او په کومو سیمو کې کرل کېږي؟
غنم د افغانستان له ۳۰۰۰ څخه تر ۳۳۰۰ مترو پوری کرل کېږي او غنم په ټول افغانستان کې کرل کېږي.

* وربجی د افغانستان په کومو سیمو کې کرل کېږي او جوار، وربشی او سابه د هیواد په کومو سیمو کې کرل کېږي؟

وربجی او اوربشی په توده هوا او پیرو اوبو لرونکو سیمو کې کرل کېږي، او جوار په پکتیکا، ننګرهار او لوګر کې کرل کېږي.

* په افغانستان کې کوم میوي کرل کېږي او کوم میوي خارج ته صادر کېږي؟
انار، بادام، منی انګور، هندوانه او خټکي کرل کېږي او هم بهر ته صادر کېږي.

* په افغانستان کې کوم صنعتی، طبی او عوړ لرونکي بوټی کرل کېږي؟
صنعتی بوټی ګني، چغندر او پنبه، طبی بوټی زعفران، شمکي، خوړولي او عوړ لرونکي بوټی زغر، شړشم، کنځلی لمر ګلی اوداسی نور کرل کېږي.

مالداري او د هغی اقتصادی ارزښت

* زمور هیواد ولی د څارویو روزلو لپاره مساعد دی؟

ځکه چې په ټولو سیمو کې د غرونو لمنی او د خاورینو غونډیو شتون د څارویو روزنی ته شرایط چمتو کړی.

* د افغانستان څو فیصده وګړی په کرنه او مالداری بوخت دی؟

د افغانستان ۸۰٪ فیصده وګړی په کرنه او مالداری بوخت دی.

* د افغانستان د څارویو د تولیداتو ارزښت د ملی ناخالص عاید په سلو کې څو دی؟
د ۷ - ۱۰ پوری ناخالص عاید یی دی.

* په افغانستان کې د څارویو روزلو لپاره خلک د څه قسم مشکلاتو سره مخ دی؟
دیرش کلنو جګړو، وچکالی او د پاکو اوبو کمښت خلک د ستونزو سره مخ کړی دی.

* د افغانستان د صادراتو څو فیصده د څارویو محصولات برابروی؟
د افغانستان د صادراتو په سلو کې ۱۰ - ۲۰ پوری برابروی.

* د هغو څارویو نومونه ولیکئ چې زمور بزګران یی ساتی؟
پسونه، میری، اوزی، اوبنان، خره، عواوی، اسونه او کچر ساتی.

* د هر وګړی لپاره په کال کې د غوښو او شپډو اندازه څومره ده؟
د هر وګړی لپاره د ۱۱/۵ تر ۶۰ کپلو ګرامه اټکل شوی ده.

د مالدارۍ لارې چارې

* په افغانستان کې په څو طریقو سره د مالدارۍ لارې چارې پرمخ ځي ؟
په دوه ډوله سره اول دودیزه دوهم عصری .

* دودیزې او لرغونې طریقې لارې چارې تشریح کړي ؟

په لرغونې طریقه کې به کوچې مالداران په ډیرو زیاتو کړاونو په گاللو سره د کال په اوږدو کې د خپلو څارویو د څرولو په خاطر د یو ځای څخه بل ځای پوری تگ په حال کې وی او په واینه لرونکو سیمو کې د څارویو په څرولو بوخت دی ، او ستونزې یې وچکالی ، ځنبلو اوبو نشتوالی ، ناپاکه اوبه په ژمی کې سر پنا نه لرل د حیوانی ناروغیو په وړاندې د څارویو نه ساتل او داسې نور .

* د عصری او پرمختللی طریقې لارې چارې تشریح کړي ؟

په افغانستان کې په عصری او فنی ډول د څارویو روزنه او تکثیر په ۱۳۱۲ هـ کال کې پیل شوه . او په ۱۳۱۵ هـ لومړی د څارویو کلینک په کابل کې جوړ شو . او په ۱۳۲۳ هـ کال کې په بدحشان او او د هغه وخت په قطغن ولایت عواگانو کې وژونکې ناروعی خپره شوه . په ۱۳۴۵ هـ کال تر پایه پوری په هیواد کې ۹ کلینکونه جوړ شو . او په ۱۳۵۳ هـ کال کې یې شمیر ۱۶ ته پورته شو ، پوره وښو چمتو کول ، د څارویو حوراک ته ښه پاملرنه د حیوانی ناروغیو پر وړاندې د څارویو ساتنه ، مصنوعی اصلاح شوو نسلونو ترویج او ډیربنت .

وحشی ژوی

* زمور هیواد ولی د وحشی ژویو ساتنی لپاره مساعد دی ؟

د ځنگلونو ، غرونو ، اقلیمی او خوراکي توکو پیداکېدو له کبله مساعد دی .

* زوحیاتین کوم دی نومونه یې ولیکئ ؟

څرمبڼکي ، سمسیره ، چنگاښ ، چونگښه ، مار او نور .

* په افغانستان کې څو ډوله ماران دی او څو ډوله یې زهری دی ؟

په افغانستان کې ۲۷ ډوله پیژندل شوی دی چې ۷ یې ډوله زهری ماران دی د دې جملې څخه ۵ افعی او ۲ کبرا دی .

* تی لرونکې وحشی ژوی څو ډولونه لری مثالونه یې ولیکئ ؟

۱۲۰ ډولونه لری لکه سورلندیان ، یري ، پیرانگ ، لیوان او داسې نور .

* الوتونکې په افغانستان کې څو ډوله دی او مشهور یې کوم دی ؟

۳۰۰ بیلا بیل ډولونه لری او مشهوریې زانه ، ډنگ ، طوطی ، کارغه ، مارعه ، بابنه توتکي او داسې نور .

* د وحشی ژویو ژوند د کومو گواښونو سره مخامخ دی ؟

انسان د ځنگلونو په وهلو ، د کورنیو څارویو په څرولو ، د هغوی په ځالو کې لاسوهنه د سوځولو په خاطر د ونو بوتو پری کول وحشی ژویو ته گواښ پېښوي .

د کرنې او مالدارۍ څرنگوالی

* هغه هیوادونه چې د هغه خلک په کرنه بوخت دی کوم هیوادونه ورته ویل کېږي ؟

پرمختیا یې هیوادونه ورته وایی او دغه خلک خپلی اړتیاوی د کرنې نه پوره کوي .

* افغانستان څو فیصده حلك د خپلو اړتیاوو څخه لږ خوراكي توکي مصرف کوي او د هیواد څو فیصده کورنی د ورځي لږ خوراكي لگښت لري ؟
 ټول هیواد په سلو کې ۳۰ نفوس د خپلي اړتیا څخه لږ خوراكي توکي مصرف کوي او په سلو کې ۲۴ کورنی د ورځي ډیر لږ خوراكي لگښت لري .

* د هیواد څو فیصده ماشومان د وزن په کمښت اخته او ولي ؟
 په سلو کې ۴۰ له دري کلنۍ څخه د ټیټ عمر ماشومان خوار ځواکي اخته دي ، او په سلو کې ۶-۷ پوری له همدې امله مری ، د هیواد ۴۴ وگړی د بیلا بیلو کمبود خوراكي توکو ستونزه لري .
 * که د اوبو څخه سمه گټه واحستل شي په کرڼه او مالداري کې کوم بدلون راځي ؟
 د کرنی او څارویو محصولات به څو برابره زیات شي د کورنی د اړتیا په برسیره به د صادراتو په برخه کې پرمختګ وشي.....

* هغه لاملونه چې د هیواد د کرنی او مالداري په پرمختګ ، پراختیا او مخدودیت باندې اثر لري ولیکئ ؟
 لکه : طبعی ، بشري ، اقتصاد او سیاسي لاملونه دي .

انرژي او د هغه اهمیت

* انرژي تعریف کړي ؟

انرژي هغه ځواک یا قوت دی چې په هغی سره په صنایعو ، ماشینونو او صنعتی تولیداتو کې خوځښت راځي .

* د انرژي څو سرچڼی پیژنی نومونه یی ولکئ ؟

د نرژي مهمی سرچڼی لمر ، اوبه ، ډبرو سکاره ، نفت او گاز

* ولی د ډبروسکاره د انرژي د مهمو توکو څخه شمیرل کپړي ؟

ځکه چې د نورو سرچڼو په نسبت ارزانه دی .

* د نفتو په اړه په کوم کال زمونږ په هیواد کې څیرنی پیل شوي ؟

په ۱۳۱۵ ه کال کې د افغانی او بهرنیو جیولوجیستانو په مرسته څیرنی پیل شوی .

* د طبعی گاز څخه په کومو برخو کې کار احستل کپړي او هم واضع کړی چې اوبو برښنا نه چیرته

گټه احستل کپړي ؟

د دواړو څخه به کورنو روښانه ولو د تودولو ، پخلی ، او صنعتی کارخانو او برقی وسایلو کې ورڅخه گټه احیستل کپړي .

* د لمریزی برښنا څخه په کومو کارونو په برخه کې کار احیستل کپړي ؟

لمریز پمپونو ، د اوبو لگولو ، لمریز څراغونو او نورو کې گټه احستل کپړی ، د اوبو او انرژي وزارت په پام کې لری چې د کونږ او کوکچي په سیندونو باندی د ۸ میلیارد ډالرو په لگښت بندونه جوړ کړی .

د انرژي د نوی کېدو او نه نوی کېدو سرچڼی

* د انرژي سرچڼی په څو ډوله دی د مثال سره یی ولیکئ ؟

په دوه ډوله دی اول نوی کېدونکي لکه لمر ، اوبه ، باد او دوهم نه نوی کېدونکي لکه نفت ، گاز ، ډبروسکاره .

* د انرژي نوی کېدونکي سرچڼی کومی دی تشریح یی کړي ؟

د انرژۍ نوی کېدونکې سرچېنې هغه دی چې په طبیعت کې په پوره اندازه پیدا کېږي ، تل موجودي وی ، او پای ته نه رسیدونکې وي .

*** د انرژۍ نه نوی کېدونکې سرچېنې کومې دی تشریح یې کړي ؟**

دا هغه سرچېنې دی چې په طبیعت کې په کمه اندازه پیدا کېږي ، او وروسته د څه مودې د دې زیرمې پای ته رسېږي او انسان نه شی کولای چې په دومداره توګه ورڅخه ګټه واخلی .

*** د انرژۍ نوی کېدو او نه نوی کېدو تر مینځ فرق څه شی دي ؟**

د انرژۍ نوی کېدونکې په طبیعت کې په پوره اندازه پیدا کېږي ، د طبیعت د ککړتیا لامل نه ګرځي ، او پای ته نه رسیدونکې دي ،

او نه نوی کېدو انرژۍ په طبیعت کې په کمه اندازه پیدا کېږي ، د طبیعت د ککړتیا لامل ګرځي ، او پای ته رسیدونکې دي .

برېښنا

*** د برېښنا څخه د مهمې سرچېنې په توګه په کومو ځایونو کې کار اخیستل کېږي ؟**

په ټولو صنعتي او اقتصادي چارو کورونو ښارونو او برقي وسایلو کې کار اخیستل کېږي .

*** په افغانستان کې د برېښنا لومړي دستګاه د کوم پاچا او په کوم کال جوړه شوه ؟**

د عبدالرحمن خان په وخت کې او په ۱۲۷۵ ه ل کال .

*** ۱۲۹۰ ه ل کال په جلال اباد کې څومره کېلو وات ظرفیت سره د برېښنا ماشین په کار واچول شو ؟**

۱۲۹۰ ه ل کال په جلال اباد کې د ۱۹ کېلو وات په ظرفیت یو ماشین د براس په واسطه په کار واچول شو .

*** په پغمان کې په کوم کال او څومره ظرفیت او څو کېلو وات سره کوچنۍ دستګاه په کار واچول شوه ؟**

په پغمان کې ۱۲۹۶ ه ل کال ۱۵ کېلو وات په وړتیا له براس څخه برېښنا د تولید یوه کوچنۍ دستګاه په کار واچول شوه .

*** د ماسټر پلان له مخې افغانستان د څومره میګاواټه برېښنا قابلیت لري او د دې جملې څخه څومره یې**

خرارتي او څومره یې اوبو ده ؟

د ماسټر پلان له مخې افغانستان ۲۴۰۰۰ میګاه واټه برېښنا وړتیا لري چې ۲۳۰۰۰ یې اوبو او پاتي نوره

یې خراتي ده .

*** ۱۹۷۶ م کال په نړۍ کې د برېښنا د سړۍ سر تولید اندازه په یو ساعت کې څومره وه او په همدې کال**

کې په افغانستان کې د سړۍ سر تولید اندازه څومره وه چې د نړۍ په سطحه څو واری کمه وه ؟

په ۱۹۷۶ م کال کې په نړۍ کې د سړۍ سر اندازه په یو ساعت کې ۱۷۱۴ کېلو وات وه او په همدې کال

په افغانستان کې د سړۍ سر اندازه یو ساعت کې ۴۱ کېلو وات وه چې د نړۍ په سطحه ۴۲ ځله کمه وه .

*** د افغانستان د اوبو برېښنا بندونو نومونه ولیکئ ؟**

د نغلو بند ، درونټي بند ، سروبي بند ، کجکي بند ، ماهیپر بند او جبل السراج بند .

د اوبو برېښنا

*** د کومه پیرۍ کې برېښنا د انرژۍ یوې مهمې سرچېنې په توګه پیژندل شوی ده ؟**

د ۲۰ پیرۍ له نیمایي را وروسته په صنعت او د بشریت ژوند په ټولو برخو کې برېښنا د انرژۍ د یوې

مهمې سرچېنې په توګه پیژندل شوی ده .

*** د لومړۍ سروې له مخې افغانستان سیندونه په یو ساعت کې د څومره اوبو انرژۍ وړتیا لری ؟**

د افغانستان له سیندونو څخه په یو ساعت کې ۲/۵ میلونه کپلو واټه برېښنا ترلاسه کېدای شی .

*** په اوسنی وخت کې برېښنا د کومو سرچینو څخه ترلاسه کېږي ؟**

په اوسنی وخت کې نه یوازې د سیندونو څخه بلکې له خراتی سرچینو لکه : ډبرو سکاره ، نفتو او گازو څخه تر لاسه کېږي .

جبل السراج

*** دا برېښنا په کوم سیند جوړه شوی په کوم کال یې کار پیل شوی او په کوم کال یې کار پای ته رسیدلي د برېښنا ظرفیت څومره او چېرته په مصرف رسېږي ؟**

دا برېښنا د سالنگ په سیند جوړه شوي په ۱۲۹۴ ه ل کال کې کار پیل شوی او په ۱۲۹۹ ه ل کال کې کار پای ته رسیدلي درې توربینونه لری چې مجموعی ظرفیت یې ۱۵۰۰ کپلو واټه دي په دی باندی جبل السراج ، چاریکارو ، د بنارونو په روښانه کولو او د گلېهار فابریکه په کار اچولو کې ور څخه کار اخیستل کېږي .

د وردگو د چک برېښنا بند

*** دا د برېښنا بند په کوم کال جوړ شوي وړتیا یې څومره او چېرته په مصرف رسېږي ؟**
د چک د برېښنا بند په ۱۳۱۶ ه ل کال د عوایی په میاشت کې جوړ شوي چې په ساعت کې ۳۳۰۰ کپلو واټه توان لري او په کابل کې په مصرف رسېږي .

د پلخمری برېښنا بند

*** دا بند په کوم کال جوړ شوي څومره ظرفیت لري او چېرته په مصرف رسېږي ؟**
دغه بند په ۱۳۲۰ ه ل کال د کندوز پر سیند جوړ شوی په یو ساعت کې ۴۸۰۰ کپلو واټه وړتیا لري د بغلان په نساجي فابریکې ، د موټرو ترمیم په فابریکې او د بغلان ښار په روښانه کولو کې مصرفیږي .

د کجکي برېښنا بند

*** د کجکي برېښنا بند کار په کوم کال شروع شوی او په کوم کال ختم شوي دا بند په کوم ځای کې جوړ شوي او ظرفیت یې څومره ده ؟**
د جوړلو کار یې په ۱۳۳۰ ه ل کې پیل او په ۱۳۳۲ ه ل کال کې ختم شو د هلمند کجکي په ولسوالی کې جوړ شوي او د تولید ظرفیت یې ۳۳۰۰۰ کپلو واټه دي .

د سروبي اوږو د برېښنا بند

*** د سروبي د برېښنا بند کار په کوم کال شروع شوي او په کوم کال ختم شوي ظرفیت یې څومره او بجلی یې په کوم ځای کې په مصرف رسېږي ؟**
کار یې په ۱۳۳۰ ه ل کال کې پیل او په ۱۳۳۶ ه ل کال کې پای ته ورسید د دي دستگاه اوسنی ظرفیت یې په یو ساعت کې ۲۲۰۰۰ کپلو واټه دی ، او مصرف یې د کابل ښار روښانه کولو د گلېهار فابریکې او د مرکز د یو شمیر صنغتی موسیسو کې کار اخیستل کېږي .

د ماهیپر د برېښنا بند

*** ماهیپر د برېښنا بند کار په کوم کال شروع شوي او په کوم کال ختم شوي ظرفیت یې څومره او بجلی یې په کوم ځای کې په مصرف رسېږي ؟**

د ماهییر بند کار په ۱۳۳۱ ه ل کال کې پیل او په ۱۳۴۵ ه ل کال کې ختم شوی ، او ظرفیت یی چې هر دربین یی په یو ساعت کې ۲۲۰۰۰ (تول ۶۶۰۰۰) واټه بریښنا تولیدوي ، او په کابل کې په مصرف رسیري .

درونټي بریښنا فابریکه

* درونټي بریښنا کار په کوم کال شروع شوي او په کوم کال ختم شوي ظرفیت یی ټول څومره او بجلی یی په کوم ځای کې په مصرف رسیري ؟

د درونټي بریښنا کار په ۱۳۳۲ ه ل کال کې پیل او په ۱۳۴۳ ه ل کال کې ختم شوي ظرفیت یی په یو ساعت کې ۱۲۰۰۰ کپلو واټه دي ، او مصرف یی جلال اباد بنار روښانه کول صنعتی موسیسو او د ۳۲۵۰۰ جریبه ځمکو ته اوبو پمپ کولو لپاره کار اخیستل کېږي .

د نغلو بریښنا بند فابریکه

* د نغلو بند فابریکه په کوم ځای کې جوړه شوی د دې فابریکې کار په کوم کال شروع شوی او په کوم کال ختم شوی ظرفیت یی څومره بریښنا یی چېرته په مصرف رسیري او موخي یی کومی وي ؟
د کابل بنار په ختیځ ۷۰ کپلو مترو په واټن جوړ شوی ، او کاری یی په ۱۳۳۹ کې پیل او په ۱۳۴۶ ه ل کال کې ختم شوی ، ظرفیت یی څلور دربینونه لری چې ټوله وړتیا یی په یو ساعت کې ۱۰۰۰۰۰ کپلو واټه ده او بریښنا یی په کابل کې په مصرف رسیري او موخي یی د سروبي اوسنیو او وروستیو فابریکو لپاره د اړتیا وړ اوبو زیرمه کول .

د ازبکستان د بریښنا شبکه

* د ازبکستان د بریښنا د پروژي کار په کوم کال شروع شوی لومړی برخه ، دوهمه برخه او درېمه برخه کار یی د کوم ځای نه تر کوم ځای پوری او ظرفیت یی څومره دی ؟
د ازبکستان د بریښنا د پروژي کار په ۱۳۸۶ ه ل کال کې پیل شو ، لومړی برخه : له ازبکستان څخه تر حیرتانو پوری د ۵۳ کپلو مترو په اوږدوالی د ۲۲۰ کپلو واټو د بل سرکت مزي غځول او د بریښنا لیردول ، دوهمه برخه : د مزار شریف له نایب اباد څخه ۲۲۰ کپلو واټه د بل سرکت مزي د ۲۳ کپلو مترو په اوږدوالی غځول او لیردول ، درېمه برخه : له نایب اباد څخه تر پلخمری پوری د ۱۶۴ کپلو مترو په اوږدوالی ۲۲۰ کپلو واټه بریښنا مزي غځول او د بریښنا لیردول .

څارتي بریښنا

* د څارتي بریښنا د سون توکي څه شی دی ولیکی ؟
د څارتي بریښنا سون توکي د ډبرو سکارو ، نفتو ، او گازونه دي .
* لومړی ډیزلی بریښنا په کوم کال په کابل کې جوړه شوه ؟
لومړی ډیزلی بریښنا په ۱۳۵۱ ه ل کال کې په کابل کې جوړه شوه .
* بله د کوچني فابریکه په ۳۰۰ کپلو واټو په ظرفیت د څه په خاطر جوړه شوه ؟
د کندهار د وړی اوبدلو په خاطر جوړه شو .
* د انرژي او اوبو وزارت د راپور له مخی ۱۳۸۵ ه ل کال کې د څارتي بریښنا د ټولو فابریکو ظرفیت څومره وه او د ټول هېواد فابریکو په سلو کې څومره برخه جوړوله ؟

ټولو فابريكو په يو ساعت كې ۴۲/۷ زره كېلو واټه ته رسیده او ټول هيواد په سلو كې ۱۲/۵ جوړله .

د مزار شريف حرارتي بريننا فابريکه

* دا حرارتي بريننا په كوم خای كې جوړه شوی او ظرفيت يی څومره او د سون توکي يی څه شی دی او چپرته په مصرف رسيزي ؟

د مزار شريف د بنار لويديځ په ۲۰ كېلو مترو واټن موقعيت لری او ظرفيت يی په يو ساعت كې ۳۶ زره كېلو واټه دی او د سون توکي يی گاز دی چې د جوزجان څخه په نل ليکه كې ليږدول كېږي او ۲۴ زره كېلو واټه يی بريننا د كېمياوي سرې فابريکې لپاره او ۱۲۰۰۰ زره كېلو واټه بريننا يی د مزار شريف د بنار روښانه كولو لپاره په پام كې نيول شوي .

د هرات او كندهار د بنارونو حرارتي بريننا فابريکه

* د كندهار په بنار كې لومړی حرارتي بريننا فابريکه په څومره ظرفيت په كار پيل كړ او اوس يی ظرفيت څومره دی همدارنگه د هرات د بريننا حرارتي شبكه څومره ظرفيت لري او د سون توکي څه شی دي ؟

لومړی حرارتي بريننا فابريکه په ۳۰۰۰ كېلو واټو په ظرفيت سره په كار پيل وكړ او اوس يی ظرفيت ۱۲۰۰۰ كېلو واټه دی ، هرات د بريننا حرارتي دستگاه په يو ساعت كې ۱۲۰۰۰ كېلو واټه ظرفيت لري چې د ډيزلو پرته پکې ډبرو سکاره هم سوخي .

کابل د بريننا حرارتي فابريکه

* د کابل بنار په شمال د خيرخاني ميني ترڅنگ د حرارتي بريننا دستگاه د جوړولو كار په كوم كال شروع شوی او په كوم كال ختم شوی د دې فابريکې ظرفيت څومره دی او همدارنگه يوه بله شبكه حرارتي بريننا دستگاه څوكېلو واټو په ظرفيت او د کابل په كوم خای كې موقعيت لري جوړه شوي ده ؟ د کابل بنار په شمال د خيرخاني ميني ترڅنگ د حرارتي بريننا د جوړولو كار په ۱۳۵۵ ه ل كال كې پيل او په ۱۳۵۷ ه ل كال كې ختم شوی د ۴۵ زرو كېلو واټه بريننا ظرفيت لری . د کابل بنار ختيځ ته د هودخيلو په سيمه كې د بريننا يوه بله حرارتي فابريکه ده چې په يو ساعت كې ۴۳/۶ كېلو واټو په ظرفيت جوړه شوي .

د ډبرو سکاره او زمور په هيواد كې د هغو كانونه

* زمور په هيواد كې د ډبرو سكارو سروې او څيرني په كوم خای او د چا له خوا وشوي ؟

د افغانستان د ډبرو سكارو زيرمو په اړه څيرني او سروې د لومړی ځل لپاره په ۱۳۲۰ ه ل كال كې د هندي جيولوجيستانو هيئات له خوا د كهمرد، اشپشتي ، صوف دري ، تاله او برفك سيمو كې وشوي .

* د افغانستان په كومو سيمو كې د ډبروسكارو لوي زيرمي شته ؟

په شمال كې د ډبرو سكارو ډيرې لوی زيرمی شته چې پراخه سيمه يی نيولي ده دغه سيمه د تخار څخه تر هرات پوری غځيدلي .

* د افغانستان د كومو خايونو څخه زيات د ډبرو سكاره رايستل كېږي ؟

كرگر ، اشپشتي ، كرخ ، سبزكو ، صوف دره او بنگي څخه خو زياتره يی كركر او اشپشتي سيمي دي .

د صوف دري د ډبرو سکارو کان

* دا کان چپرته موقعیت لري زیرمي یی څومره اټکل شوي د کومو لاملونو له کبله ورڅخه کمه گټه اخیستل کېږي او سکاره یی چپرته په مصرف رسیري ؟
 په سمنگانو کې موقعیت لري زیرمي یی ۷۴ میلیونو ټنو ته رسیري لامل یی دا دی چې یو خو صنعتی مرکزونو څخه لیری دی او بل دا چې د لیردولو وسایل مخدود او امکانات په لاس کې نشته او په کابل بلج کې په مصرف رسیري .

د اښپشتي ډبروسکارو کان

* د دي کان د موقعیت په اړه معلومات ولیکئ ، دا کان د کبمیت او کبفیت له مخي ډیر اهمیت نه لري ولی ، د کان زیرمي څومره اټکل شوي او چپرته په مصرف رسیري ؟
 دغه کان د پلخمرې د صنعتی ښار جنوب ته په ۱۱۰ کېلو مترو په واټن کې د بغلان ولایت د سیغان په سیمه کې پروت دي ، دا ځکه چې د جوړښت له مخی پیچلی او د هغه رایستلو په برخه کې سونزی دي د دغه کان زیرمي ۵۰۰ زرو ټنو ته رسیري د دولتی ادارو ، روغتونونو او د کابل ښار لپاره ورڅخه کار اخیستل کېږي .

د کرکر د ډبروسکارو کان

* دا کان چپرته موقعیت لری ظرفیت یی څومره اټکل شو په ۱۳۸۷ ه ل کال کې د دي کان څخه څومره سکاره رایستل شوي دي ورځینی تولید یی په منځینی توگه څومره او سکاره یی چپرته په مصرف رسیري ؟
 د کرکرو کان د پلخمرې ښار څخه لس کېلو متره لېری جنوب ختیځ ته د کرکر له غره سره پروت دي ، ۱۵ میلیونه ظرفیت لري ، په ۱۳۸۷ ه ل کال کې ددغه کان څخه ۳۸۰۰ ټنو څخه زیات سکاره ایستل شوي او ورځینی تولیدات یی په منځینی توگه ۳۰۰ څخه تر ۴۰۰ ټنو پوری دی، او مصرف یی د پلخمرې سیمتو فابریکه ، بټیو او په کابل کې په مصرف رسیري .
 دا کان ولی د زیات اهمیت وړ دي ؟

* نوموړی کان د پلخمرې صنعتی مرکزونو ته نژدی پروت دی او د بلی خوا د کابل کنډز د لویي لاري په خوا کې پروت دي نو ځکه د اهمیت وړ دي .

د هرات ډبرو سکارو کان

* د دي کان موقعیت په اړه معلومات ولیکئ اټکلی زیرمي یی څومره دی په کوم کال باندي حصوصي سکتور ته وسپارل شول د دي کان کلنی تولیدات څومره او کلنی عاید یی څومره او سکاره یی چپرته په مصرف رسیري ؟
 دغه کان د هرات ولایت ختیځ کې ۱۱۰ کېلو مترو په واټن د سبزک غابني څخه لاندي واقع دی د کرح سیند پورته خوا ته موقعیت لری زیرمي یی ۹/۵ میلیونه ټنه ښودل شوي ، دغه کان ۱۳۸۶ ه ل کال کې حصوصي سکتور ته وسپارل شو کلنی تولیدات یی ۴۰ زره ټنه او کلنی عاید یی ۲۰ میلیونه دي مصرف یی هرات ښاروالی او فرقه ورڅخه کار اخلي .

د هیواد د نفت لرونکي حوزي

* په ۱۳۳۳ ه ل کال کې د کومي کمپنۍ لخوا په منظمه توگه د نفتو سروې په کوم ځای کې ترسره شوي ؟

په ۱۳۳۳ ه ل کال کې يوې سوېدني کمپنۍ د نفتو د پلټني چاري په منظمه توگه د سرپل په ولايت کې پيل او د پام وړ برياليتوبونه يې ترلاسه کړل .

* د شوروي اتحاد متخصصينو لخوا په کوم کال په کوم ځای کې څومره مربع ميله ساحه کې د نفتو پلټني شوي ؟

د شوروي اتحاد متخصصينو په مرسته د مزار شريف او اندخوی ترمنځ د افغانستان په شمال کې په ۴۶۰۰ مربع ميله ساحه کې د نفتو پلټنې پيل شوي په ۱۳۳۸ ه ل کال کې .

* د هغو ولايتونو نومونه وليکئ چې د نفتو زيرمي پکې تر سترگو کېږي او هم وليکئ چې يوازينۍ د نفتو تثبيت شوی زيرمه د څه په نوم ياديږي او په کوم ځای کې ده ؟
هرات ، شبرغان ، ميمني ، کندز ، تالقان ، مزار شريف او نورو سيمو کې د نفتو زيرمي ترسترگو شوي ، او د نفتو يوازينۍ تثبيت شوی زيرمه په جوزجان کې ده او د انگوت په نامه ياديږي .

د انگوت د نفتو کان

* د ا کان چپرته موقيعت لري او طبقی يی د څو څخه تر څو پوری دی جولوژيکي زيرمي يی څومره او د رايستلو زيرمي څومره دی ؟

د سرپل ښار څخه پنځه کيلو متره ختيځ کې پروت دی چې د نفتو طبقی يی د ۱۱۰۰ نه تر ۱۲۰۰ مترو پوری تر سترگو کېږي ، جيولوژيکي زيرمی يی ۷/۱ ميلونو ټنه او ايستل کېدو وړ زيرمي يی ۲،۰۶ ميلیونه ټنه ده .

د اف دریا د نفتو کان

* دا کان چپرته موقيعت لري ټولي زيرمي څومره او د گتی وړ زيرمي څومره دي ؟
د سرپل څخه لس ټنه کيلو متره ختيځ کې دي ټولي زيرمي يی ۱۲ ميلیونو ټنه بنودل شوي او د گتی وړ زيرمي يی څلور ميلونه دي .

د قشري د نفتو کان

* دا کان چپرته موقيعت لري اټکلۍ زيرمي څومره او د رايستلو زيرمي څومره دی ؟
د سرپل جنوب ختيځ ته په ۱۲ کيلو متره کې پروت دی جيولوژيکي زيرمي يی ۱۹،۶ ميلیونه ټنه او د ايستلو وړ زيرمي ۶،۳۸۱ ميلیونه ټنه نفت بنودل شوی .

د زمرد سای د نفتو کان

* دا کان چپرته موقيعت لري او اټکلۍ زيرمي يی څومره او د ايستلو وړ زيرمي يی څومره دي ؟
د شبرغان ښار د جنوب لويديځ په ۶۰ کيلومتري کې پروت دي زيرمي يی ۹،۱۹ ميلیونه ټنه او د ايستلو وړ زيرمي يی ۳،۴ ميلیونه ټنه دي .

فلزات

* هغه لومړی فلز چې انسانانو وپيژندل کوم وه او هغه چې دوهم ځل يې وپيژاند کوم او وليکې چې زموږ په هيواد کې د کومو فلزاتو کانونونه شته ؟

هغه لومړی فلز چې انسانانو وپيژاند مس وه او دوهم اوسپنه وه ، زموږ په هيواد کې د يو شمير فلزاتو لکه : مس ، اوسپنه ، سرب ، جست ، کروم او گرانبه فلزات لکه : سرو زر او سپينو زرو زيرمې شته .

* د اوسپنې زيرمې زموږ د هيواد په کومو سيمو کې شته د اټکلې زيرمو په واضح کولو سره يې وليکې ؟

د کندهار په خاکريز کې چې اټکلې زيرمه يې ۸،۲۳ ميليونه ټنه بنودل شوي ، د هرات د عوريانو کان ، بدخشان د سپاه درې کان چې اټکلې زيرمه يې ۴۰ نه تر ۴۵ ميليونو ټنه ده ، د پغمان والسوالې د اوسپنې کان چې اټکلې زيرمه يې ۱،۳۸ ميليونونو ته رسيري او د جبل السراج د اوسپنې کان چې اټکلې زيرمه يې ۸ ميليونو ټنو ته رسيري .

خاچې مګ اوسپنې کان

* دا کان چپرته موقیعت لري د اوسپنې اټکلې زيرمه څومره او دوهمې اټکلې زيرمې څومره او د اوسپنې سلنه يې څومره ده ؟

د باميان جنوب ختيځ په ۴۵ کبلو متره کې پروت دي اټکلې زيرمې يې ۱،۸ ميليارده ټنه بنودل شوي او سلنه يې ۶۳،۵ بنودل شوي . د کانونو وزارت نوي شميرنې د دغه کان ثبت شوي زيرمې ۱۱۰ ميليونه ټنه او اټکلې زيرمه يې ۲۰۷۰ ميليونه بنودلې ده .

مس

* د افغانستان په لسو ولايتونو کې څو د مسو کانونونو زيرمې شته د کوم ځای څخه تر کوم ځای پورې دی ؟

د افغانستان په لسو ولايتونو کې ۱۲ زيرمې شته د فراه څخه تر کندهار پورې پراخه ساخه يې نيولې ده .

* د کابل په مربوطاتو کې د مسو کانونونه په کومو ځايونو کې شته د سلنه سره يې نومونه هم وليکې او هم وليکې چې د زابل کنډلان د مسو کان زيرمه څومره ده او د مسو اندازه په سلو کې څو ده ؟

د مسو طبقو کانونونه په تغر خورد کابل او ان چهلستون په غرونوکې تر سترگو کېږي ، د کابل په دربنډ کې (د عينک له کان څخه ۸-۹ کبلو متره) په خطي بڼه پروت دی چې د مسو اندازه يې په سلو کې ۰،۸۵ — ۱،۵۵ پورې ده او د زابل په ولايت کې د کنډلان په سيمه کې ثبت شوي چې د مسو اندازه يې په سلو کې ۰،۶۲ څخه تر ۱،۲ پوره ده ټوله زيرمه يې ۵ نه تر ۸ ميليونو ټنو پورې اټکل شوي ده .

د لوګر د عينک مسو کان

* دا کان چپرته موقیعت لري د مسو اندازه يې څومره او اولنې اټکلې زيرمه څومره او د وزارت نويو شميرو له مخې يې اټکلې زيرمه څومره ده ؟

د کابل ښار جنوب ختيځ ته پروت دی د مسو اندازه يې ۱،۲ نه تر ۱،۵ پورې ده او اټکلې زيرمه يې ۴ ميليونه ټنه ده او د نويو شميرو له مخې يې اټکلې زيرمه ۱۱ نه تر ۱۳ ميليونه ټنه بنودل شوي .

* د هغو سيمو نومونه وليکې چې مس زيرمې د ارزښت وړ وي ؟

د مسو کان زيرمې د هرت په شيدا ، بادعيس ، فرا ، هلمند ، کابل ، غزني باميان ، غوربنډ ، اندراب ، بغلان او سرپل کې هم د ارزښت وړ دي .

سره زر

* د افغانستان په کومو سیمو کې سره زر شته او هم ولیکئ چې د هر یو ټن کانی توکو کې څومره سره زر شته؟

مهم کانونه یې د بدخشان په یفتل او د غزنی په مقر کې شته او په هر ټن کانی توکو کې د ۱ څخه تر ۸۵ گرامو پوری سره زر شته .

سپین زر

* د افغانستان په کومو سیمو کې سپین زر شته نومونه یې ولیکئ؟

د سپینو زرو زیرمې په پنجشیر له عمرو څخه تر خاواک پوری هرات سیمه کوه او د بی بی گوهر کوه په سیمه او د کندهار په خاکریز کې شته .

د سربو او جستو کانونونه

* د افغانستان په کومو سیمو کې د سربو او جستو زیرمې شته او هم د سربو او جستو اټکلې زیرمې ولیکئ؟

په کندهار او د بی بی گوهر د سربو او جستو کان نوم اخیستلای شو چې ۲۱۱۰۰ ټنه جست او ۵۵۰۰ ټنه سرب بنودل شوی دي .

د کرومو ډبرو کانونونه

* د افغانستان په کومو سیمو کې شته او هم ولیکئ چې د حوست او د میدان وردک کرومو ډبرو کانونونو رایستلو کلنی اندازه څومره ده

د حوست ، میدان وردکو ، لوگر ، مخمد اغی کلنگار او د کندهار په سیمو کې شته ، د حوست د کرومو رایستلو کلنی اندازه ۷۳۰۰۰ ټنه بنودلی ده او د میدان وردکو هغه یې ۴۰۰۰۰ ټنه بنودلی ده .

د فلزاتو کانونونو اقتصادي اهمیت

* کوم شرایط باید برابر شی چې فلزات په پراخه اندازه راویستل شي؟

د هیواد فلزی زیرمې پانگی اچونی ، تخنیکي وسایلو ، د فنی پرسونل او د هیواد دننه او بهر د خرڅلاو بازار په چمتو کېدو سره په پراخه اندازه رایستل کېدای شي؟

* د فلزاتو د ارزښتونو په اړه معلومات ولیکئ او د هیواد په پرمختگ کې د فلزاتو رول څه شی دی؟

فلزات ځانگړی اقتصادي ارزښت لري د کرنی ، سوداگری ، تخنیک او د ژوند په نورو چارو په برخو کې اقتصادي فعالیتونه پرمختگونه د فلزی صنایعو له پراختیا سره اړه لري ، فلزی زیرمې د هیواد صنعت کېدو د خلکو ژوند کچې لوړیدو او د اقتصادي پراختیا لپاره مهم دي .

* د هغو فلزاتو نومونه ولیکئ چې د زنگ ضد ځانگړتیاوی لری؟

قلغی ، سرب او نکل د زنگ ضد ځانگړتیاوي لری .

* د فلزاتو څخه په کومو برخو کې کار اخیستل کېږي؟

د سرو زرو څخه د گانو او پولی واخذ د پشنوانې په توگه په بانکونو کې کار اخیستل کېږي او له سپینو زرو څخه په نقره یی مسکوکاتو او گانو کې کار اخیستل کېږي او سپنه د تخنیکي وسایلو لپاره او نور فلزات لکه المونیم مس چې د بریښنا او تودوخې د لیردولو لپاره کار اخیستل کېږي .

* د مسو او جستو د یو ځای کېدو څخه څه په لاس راځي او څه شی ورڅخه جوړیږي؟

د د مسو او جستو د يوځای کېدو څخه برنج په لاس راځي او د سماوارونو ،چلمچي گانو ، دروازو په دستگيرونو او نورو برنجي وسايلو په جوړلو کې ورڅخه کارخلي .

د وداني د ډبرو کانونونه

*** د هغو ډبرو نومونه وليکئ چې په وداني کې ورڅخه کار اخستل کېږي ؟**
گرانيت ، بزلت ، متخوله ، رحام او د مرمر ډبرې په کې کارېږي .

گرانيت (خارا) ډبرې

*** دا ډبرې د کومو منرالونو څخه جوړې دي او د هيوادپه کومو ځايونوکې شته او چېرته ورڅخه کار اخيستل کېږي ؟**

دا ډبرې د درو منرالونو څخه جوړې دي ۱ فلدسپار ۲ کوارتز ۳ مايکا چې بنی نمونې د دانا تر څنګ غرونو او نورو غرنيو سيمو ډبرو لکه سالنگونو کې تر لاسه کېږي د ودانيو په زينو ، تهداونو ، بنسټونو او سرکونو کې ور څخه کار اخيستل کېږي .

بزلت ډبرې

*** دا ډبرې چېرته وي او د افغانستان په کومو برخو کې پيدا کېږي د کومو منرالونو څخه جوړې او چېرته ور څخه کار اخيستل کېږي ؟**

دا ډبرې د اور عورځونکو يا اتشفشان په غرونو کې پيدا کېږي د افغانستان په غرنيو سيمو کې شته د پيروکسين ، فلدسپار ، اليوين او ځيني نورو منرالونو څخه جوړې دي او د ودانيو په تهداونو کې ور څخه کار اخيستل کېږي .

متخوله ډبرې

*** د دې ډبرو د جوړښت په اړه معلومات وليکئ ؟**

په دريابونو کې د رسوب او اهکې ډبرو څخه رامینځته کېږي د وخت په تيريدو او د تودوخې له امله په مرمرو بدلېږي او د دې ډبرو زخيري زموږ په هيواد کې ډبرې دي .

د رخام او مرمرو ډبرې

*** دا ډبرې څنګه مينځته راځي او کوم قسم ښکلا پيداکوي او دا ډبرې د افغانستان په کومو سيمو کې شته نومونه يې وليکئ او د دې ډبرو څخه په کومو شيانو کې استفاده کېږي ؟**

حالص مرمر سپين رنگ لري دا اهکې ډبرې دي چې د فشار او تودوخې له امله يې ښه بدلون کوي د پري کېدو او تخنيکي پاليش په واسطه جلا او ښکلا پيدا کوي د ننگرهار په خورپيانو او اچين سيمه ، د هيرات ولايت د چشت په سيمه کې او د ميدان وردک د کوټه غشرو په سيمه کې د مرمرو ډبرې پيداکېږي د کابل په ولايت کې بادام باغ ريشخور ، قرغې او تره خيلو کې پيداکېږي ، د ودانيو په ښکلا د چايو خوړلو ميزونو ، لوبنو ، زيارتونو او خټې د مجسمو په جوړولو کې په کارېږي .

قيمتی ډبرې

*** د قيمتی ډبرو نومونه وليکئ ؟**

قيمتی ډبرې لکه : الماس ، لاجورد ، لعل ، ياقوت څخه عبارت دي .

الماس

* د الماسو د خواصو په اړه معلومات په څه شی کې ورڅخه کار اخیستل کېږي او د افغانستان په کومو سیمو کې پیدا کېږي ؟

الماس د نورو تیږو په پرتله ډېر کلکوالی او ټینګوالی او روڼرنگ لري د جیولوژي پوهان وایی چې بدخشان په مرکزی سیمو ، لوگر او غوربند کې د الماسو د پیدا کېدو امکان شته . او د ځینو شیانو د تراشلو او پری کولو کې ورڅخه کار اخیستل کېږي .

لاجورد

* د لاجوردو ایستل څو کاله پخوا په کوم ځای کې شروع شوي او په اوسني بڼه یی رایستل په کوم کال کې شروع شوي ؟

ډیر پخوا څلور زره یا پنځه زره کاله څخه یی د بدخشان د جرم ولسوالی د حضرت سغید په کلی کې ایستل پیل شوی خو په اوسنی بڼه یی تولید ۱۹۳۴ م کال څخه پیل شوي .

* په افغانستان کې د لاجوردو ټولی زیرمي څومره دی او یوازی د بدخشان سرسنگ کان زیرمي څومره اټکل شوی دی ؟

ټولی د لاجوردو زیرمي ۱۲۹۰ ټنه دی ۲۷ سیمو څیرنه شوی ده او د بدخشان سرسنگ کان زیرمي ۱۴۱ ټنه لومړی درجه او ۶۵ ټنه دوهمه درجه اټکل شوي دی .

* د افغانستان هغه لاجورد چې د لندن په موزیم کې کېښودل شول څو کاله پخوا ایستل شوي وو او په افغانستان کې هر کال څومره لاجورد رایستل کېږي ؟

هغه لاجورد چې د لندن په موزیم کې ایښودل شوي د افغانستان لاجورد دی چې ۳۸۰۰ کاله پخوا ایستل شوی . او په افغانستان کې هر کال ۵ - ۱۰ ټنو پوری لاجورد ایستل کېږي .

* لاجورد په کومو رنگونو پیدا کېږي د سوداګریز بازار له پلوه په څو درجو ویشل شوی او د لاجوردو استعمال چېرته کېږي ؟

لاجورد په تیاره ابي ، روښان ابي ، تیز ابي او شنه روښانه رنگونو پیدا کېږي ، د سوداګریز بازار له پلوه په پنځه ډوله دی ۱ لومړی درجه ۲ دومه درجه ۳ درېمه درجه ۴ څلورمه درجه ۵ پنځه درجه . یوازی په گانو او زینتي وسایلو کې کارول کېږي .

لال

* د لال کانونونه د افغانستان په کومو ځایونو کې پیدا کېږي او څه قسم رنگونه لري ؟

لال کانونونه په بدخشان په اشکاشم او د سروبي په جگدک کې دی او د پیازي لال کانونونه د کندهار په حاګریز کې شته او سور ، بنفش ، شین ته ورته ابي او ژیر یا تور رنگونو پیدا کېږي .

یاقوت

* یاقوت څه قسم خواص لري په کوم ځای کې پیدا کېږي او رنگ یی څه قسم دي ؟

د پانی کېدلو وړتیا نه لری درجه یی سخته ده روښانه سور رنگ لرونکی او ځلا یی بڼیښی ته ورته ده د سروبي ولسوالی د جگدک په سیمه کې په سور او گلابي رنگونو پیدا کېږي .

زمره

* زمره د افغانستان په کومو سیمو کې پیدا کېږي رنگ یی کوم قسم او زیرمي څومره اټکل شوي ؟؟

زمره کانونونه د پنجشير د خنځ بزمال او مکني په سيمو کې پيدا کېږي او د کونړ په باديېل دره کې هم شته دی د پنجشير زمره شين رنگ او ځينی نور ابي ډوله رنگونه لري او زيرمي يی ۴۴۰ کېلو گرامه اټکل شوی دی .

په افغانستان کې صنايع او د هغو اهميت

*** صنعت تعريف کړي ؟**

صنعت يو توليدی فعاليت دی چې د غه په ترڅ کې له هغو لومړنيو يا حامو توکو څخه چې د ځمکې تر لاسه کېږي اړتيا وړ شيان او اجناس جوړېږي .

*** د صنعتی فعاليت يوه بيلگه تشریح کړي ؟**

د لومړنيو يا حامو موادو لکه د کاني توکو ، کرنيزو توليداتو او نورو د بني بدلون تر څو په وروستيو صنعتی پخو اجناسو واړول شي .

*** د ماشيني صنعتی ارزښت په څه کې دي ؟**

د صنايعو په تيره بيا د ماشيني صنايعو ارزښت په دې کې دي چې په لږ وخت کې ډيرو موادو بني ته بدلون ورکوي د هغو په څرنگوالی او بيه کې لوړوالی راځي .

*** زمونږ هيوادوال د پخوا راهيسی په کومو لاسی دستگاؤو کې په صنايعو بوخت وو .**

زمونږ هيواد وال له ډير پخوا څخه په کوچنيو لاسی دستگاه کې په لاسی صنايعو بوخت وه لکه : عالی جوړول ، لمځی ، تغرونه او نور د اړتيا وړ شيان يی ځانته جوړول .

*** بايد کوم شرايط برابر شي چې زمونږ زيات شمير ضروری اجناس او مالونه د هيواد دننه توليد شي؟**

ملی صنايعو د ملاتړ لپاره غوره اقتصادي پالیسی څخه کار واخلی د فابريکو او کار ځايونو جوړولو ته شرايط برابر شي نو زيات شمير اجناس او مالونه به د هيواد دننه توليد او ملی عايد به لا اوچت شي .

*** صنايع په څو ډوله دي ؟**

په دوه ډوله دی اول لاسی او دوهم ماشینی .

لاسي صنايع

*** زمونږ د هيواد کلیوالی صنعت کارانو به د صنعت په خاطر د کومو موادو نه کار اخیسته .**

کلیوالی صنعت کارانو به د څارويو څخه تر لاسه کېدونکو لومړنيو توکو لکه : وړيو ، ويښتانو او د وربښمو د چپنجيو له تارونو او نورو څخه کار اخیسته .

د نباتی توکو لکه : پنبې ، کتان او سندو

کاني توکو لکه : اوسپني ، مس ، سرو او سپينو زرو او له خټو او نورو څخه .

*** د څارويو اليافو څخه کوم مشهور شيان جوړول ؟**

هغه د لاسي صنايعو محصولات چې د څارويو د اليافو څخه جوړېږي مشهور يي عالی ، ليمځی ، برک ، تگر ، شری او نور دي .

*** د لاسي صنايعو هغه محصولات چې د مالوچو څخه برابرېږي تشریح کړي ؟**

د لاسي صنايعو هغه محصولات چې د مالوچو څخه جوړېږي دا دي : کرباس ، رختونه ، کشميره ، پتو ، لونگی ، سطرنجی او نور .

*** زرگرانو ، مسگرانو او پښانو له فلزاتو څخه کوم شيان جوړول ؟**

زرگرانو ، مسگرانو او پښانو له فلزاتو څخه د کار وړ شيان جوړول لکه : يوم ، تير ، تيشه ، چاقو ، چاره او مسي لوبني جوړه وله لکه ديگونه او نور او گانې له سرو زرو او سپينو زرو او قيمتي ډبرو لکه لاجوردو او ياقوتو څخه جوړيږي .

ماشيني صنايع

* په افغانستان کې ماشيني صنايع د کوم امير په خت کې رامینځته شوي او پرمختللي بڼه يې د کوم امير په وخت کې رامینځته شوه د نوموړی کارخاني نوم څه وه او په دې کارخانه کې کوم شيان جوړيدل ؟ نوې ماشيني صنايع او عصري فابريکې د لومړی ځل لپاره په ۱۸۷۸ م کال کې د امير شيرعلي خان پر مهال او لږ څه وروسته په پرمختللی بڼه د امير عبدالرحمن خان پر مهال د نولسمې پيړي په وروستيو کې په هيواد کې رامینځته شو . نوم يې د کابل ماشين خانې وه او په دې کې د توپ ، توپک او حربي مهماتو او سړي او تودې وسلې په گډون حربي مهمات توليد او جوړيدل .

* په ۱۳۶۵ ه ل کال په افغانستان کې څو صنعتي فابريکې فعاله وي د دې جملې څخه څو خصوصي او څو دولتي او مختلط سکتور وي ؟

په ۱۳۶۵ ه ل کال کې په هيواد کې ۳۹۱ صنعتي موسسې فعالې او په کار بوختې وي چې له هغو څخه ۲۷۴ د حصوسي سکتور او پاتې ۱۱۷ يې دولتي او مختلط سکتور وي .

* د ماشيني صنايعو په کوم ځای کې د رامینځته کېدو امکان شته ؟ په هغو ځايونو کې چې برېښنا او گڼ شمير خلک وي لکه : کابل ، هرات ، مزارشريف ، کندهار ، کندز او ننگرهار .

* زموږ د هيواد ماشيني صنايع د کومو لاملونو له وجې ځنډ او ځنډ سره مخ دي ؟ زموږ په هيواد کې د ۳۰ کلنو جگړو له امله .

د توريزم او د هغه اقتصادي ارزښت

* توريزم تعريف کړي ؟

توريزم يا گرځندويان يو ډول مسافرت او گرځيدل دي چې موخه يې د بيلا بيلو سيمو علمي څيړنه ، کتنه ، تفريح ، سيل او سياخت دي .

* گرځندوی څوک دي ؟

يو گرځندوی هغه څوک دی چې د خپل اوسيدو ځای څخه بهر نورو سيمو ، ښارونو او هيوادونو ته داسي يو سفر وکړي چې د يوې ورځې کم نه وي او د يو کال څخه زيات نه وي .

* هيوادونه څنگه کولای شي چې د گرځندوی له پلوه عايدات تر لاسه کړي ؟

نن ورځ زيات شمير هيوادونه هڅه کوي چې په خپلو هيوادونو کې د گرځندوی د ودې او پراختيا لپاره امکانات چمتو او پراخ کړي دا ځکه چې گرځندوی د عايداتو د تر لاسه کولو يوه لاره ده .

* د گرځندويو په ارتباط افغانستان د کوم ځانگړي موقیعت لرونکي دي ؟

افغانستان په اسيا کې يوه ځانگړي جغرافيه موقیعت ، تاريخی ، لرغونتوب ، پخوانيو ودانيو ، ښکلي طبيغت ، غوره هوا او د گرځندوي سيمو په لرلو سره ځانگړي موقیعت لري او په پخوانيو کلنو کې د وربښمو د کاروانونو د سوداگريز انډيو د وړلو او راوړلو يوه لاره وه او بودايان او کوشانيان له همدې لاری چېن څخه د اروپا لويديځ پوری تگ را تگ کاوه .

* د گرځندويو موسسه په افغانستان کې په کوم کال جوړه شوی او په کوم کال يې د گرځندوی نړي وال سازمان غړيتوب تر لاسه کړي ؟

د افغانستان دولت په ۱۳۳۷ هـ کال کې د ګرځندوی موسسه (اوسنی افغان تور) په دې برخه کې د اسانتیاوو د رامینځته کولو په خاطر جوړه او په ۱۳۴۴ هـ ل کال کې د ګرځندوی نړیوال سازمان ګریټوب ترلاسه کړ.

*** د افغانستان کوم سیمې د ګرځندوی توجو وړ دی او ګرځندویان ورته ورځي؟**

په بامیانو کې د بودا مجسمې او نور تاریخي اثار د بلخ د لرغونې ښار اثار، خیبر دره، په هرات کې زیات شمیر تاریخي اثار او همدارنګه په کندهار، غزني او ننګرهار کې شته.

د هیواد ګرځندوی سیمې

*** هغه طبیعي ځایونه او نور مشخص ځایونه چې ګرځندویان ورځي په ګوته کړي؟**

د افغانستان ګرځندوی سیمې زیاتره طبیعي ښکلی ځایونه ښایسته شرشرې، د سیندونو په زړه پوری عاړې، ولاړی اوبه، غرونه اونور او همدارنګه کلتوري سیمې او اثار موزیمونه مذهبي او تاریخي ودانې او د لاسی صنایعو بازارونه او نور دی.

*** په افغانستان کې مهم ګرځندوی سیمې او ښارونه ولیکئ؟**

د افغانستان مهم ګرځندوی سیمې او ښارونه په لاندې ډول دی. بامیان، بلخ، سمنګان، هرات، عور، غزني، کندهار، کابل، جلال اباد، لښکرګاه او نور.

سوداګري او اهمیت یې

*** سوداګري څه شی دی تشریح یې کړي؟**

سوداګري په حقیقت کې د شیانو او خدماتو تبادله کول دي چې د پیرودونکي او پلرونکي تر مینځ د پولې کریدیت له مخې یو څخه بل ته سپارل کېږي کله چې تولید شوی اضافی اجناس او خدمات د تبادلې لپاره وړاندې شي سوداګری ورته ویل کېږي.

*** اجناس او خدمات د کومو شرایطو د چمتو کولو له مخې تبادله کېږي؟**

اجناس او خدمات هغه وخت تبادله کېږي چې لاندیني شرایط چمتو شي.

1. د اجناسو اضافي تولیدترسره شوی وي.
2. په ټاکلي خرفه او څانګه کې تخصص را مینځ ته شوي وي.
3. تولید د کار د ویش پړاو ته رسیدلی وي.
4. د دوو سیمو د تولیداتو د ډولونو تر مینځ توپیر ولیدل شي.
5. سیاسي، کلتوري او ګمرکي خنډونه نه وي.
6. د لیردولو د دوو سیمو تر مینځ به وسایل او لارې او د اړیکو ټینګولو په خاطر ډیرې ښې چارې چمتو وي.
7. د دواړو سیمو وګړي یو د بل اجناسوته اړتیا او لیوالتیا ولري.

*** خلک کله په سوداګري لاس پوری کوي؟**

خلک ځکه په سوداګري لاس پوری کوی چې خپل تولید شوی اجناس په نورو سیمو کې وپلوري او یا هم هغه څه چې دوی یې پخپله نشي تولیدولی او یایې په خپله سیمه کې د تولید شوي بیې پرتله په ارزانه له بلي سیمې څخه پیرودلای شي تر لاسه کړي.

*** په افغانستان کې ولی خلکو ډیر پخوا څخه په سوداګري او راکوه ورکړه بوخت وو؟**

په افغانستان کې له ډیر پخوا څخه د هغه د جغرافیې اهمیت له مخې چې په دغه سیمه کې لري او دا چې د هغه وخت د تمدن په څلور لاره کې پروت وه یعنی ختیځ ته یې د هند او چین تمدن او لویدیځ ته یې د یونان او روم تمدن و . نو اضافی تولید دلته رامینځته کېده او د دې هیواد خلکو سوداګري او راکړه ورکړه کوله .

*** مخکې تر دې چې سمندري لارې وپیژندل شي خلکو د وچې له لارې په کومه طریقه سوداګري کوله ؟**

مخکې تر دې چې سمندري لارې وپیژندل شي د سوداګریزو توکو او مالونو وړل را وړل تول د وچې لارې په کاروانونو ترسره کېدل هغه مهال د مالونو تبادلې او لږدول د کاروانونو په واسطه د ختیځ او لویدیځ تر مینځ یعنی د مدیترانې د سمندرګي د ختیځو غاړو څخه تر چین پورې ترسره کېدل .

*** د افغانستان د بهرنۍ سوداګري د بیلانس توازن یعنی واردات څو واري د صادراتو څخه زیات دی لامل یې څه دی ولیکئ ؟**

د یادونې وړ ده چې افغانستان د بهرنۍ سوداګرو بیلانس توازن نه لري د وارداتو له کچې یې د صادراتو له کچې څو واري زیاته ده چې ډیر لږ کورني تولیدات او د کمزوري اقتصاد څرګندونه کوي د دې ټکي عمده عامل څو کلنه کورني جګړه ده .

کورني سوداګري

*** هغه علتونه ولیکئ چې نن ورځ د افغانستان دننه سوداګري پراخه شوي ده ؟**

نن ورځ د افغانستان دننه سوداګري بڼه پراخه ده علت یې د نفوسو ډیروالی ، د ژوند د کچې نسبتی لوړیدل ، او خوراکی توکي ، صنعتی او خدماتی اجناسو او وسایلو ته د خلکو د ورځ په ورځ د اړتیا زیاتوالی دي .

*** د افغانستان دننه سوداګری یو څو بیلګي ولیکئ ؟**

د دې بیلګه : عالی دي چې زیاتره د هیواد په شمالی برخو کې تولیدیږی چې نه یوازی د هیواد دننه بازارونو کې پلورل کېږي بلکې یو مهم صادراتی قلم هم دي .

*** د افغانستان خلک ولی د پخوا څخه اوس زیاتو واریډیتی مالونو او اجناسو ته اړ شو ؟**

د یادونې وړ ده چې وروستیو دیرش کلنو جګړو کې د هیواد ټول اقتصادي ، ټولنیز ، اداري او سیاسی بنسټونه ویجاړ او د سوداګري ته هم زیات زیان واوښت او هم افغانان تر پخوا زیات واردتی مالونو او اجناسو ته اړ شول .

*** کوم کارونه ترسره شي تر څو د افغانستان دننه سوداګري د پرمختګ لامل وګرځي ؟**

د نیکه مرغه په دې وروستیو کې د یو شمیر موسسو د بیارغونې کار پیل شوي دي یو شمیر یې خصوصي سکتور ته ورکړل شوي او بیا په فعالیت باندي پیل کړي دي همدارنگه د مواصلاتی کرښو او سرکونو بیارغونه هم پیل شوي ده سوداګریز نوی سیاست او قوانین رامینځ ته شوي چې دا ټول به د کورني سوداګري د پرمختګ لامل شي .

بهرني سوداګري

*** د افغانستان بهرنۍ سوداګري په څو حوزو کې ترسره کېده هره حوزه یې تشریح کړي ؟**

په دريو خوزوکي تر سره کېده .

1. د بارتر سوداګري حوزه : جنس د جنس په وړاندې تبدالی ته بارتر ویل کېږي دغه ډول سوداګري د مالونو د بدلولو په توګه پخوا د افغانستان او یو شمیر سوسیالستي هیوادونو له پخواني شوروي اتحاد ، پولنډ ، چکوسلواکيا ، چین ، بلغاریا او نورو سره و .
2. ازاده حوزه : چې لویدیځې اروپا ، د امریکې متحده ایالتونو او جاپان سره وه .

3. د هند د نیمې وچې سره سوداګري حوزه : د هند د وچې سره افغانستان سوداګري ډیره اوږده

تاریحي ریښه لري چې د وخت په تیریدو سره یې پراختیا موندلې ده .

* د افغانستان په بهرنۍ سوداګری سیستم کې څه وخت بدلون راغلي ؟

د پخواني شوروي اتحاد له ړنګیدو وروسته په ختیځه اروپا کې د سیاسي رژیمونو له مینځه تلو او افغانستان د بهرنۍ اقتصادي او سوداګریز نوی سیاست پیل کېدو وروسته د هیواد د سوداګري په سیستم کې بدلون راغلي .

* د افغانستان صادراتي توکي کوم دي نومونه یې ولیکئ ؟

د افغانستان صادراتي توکي یو شمیر حوراکي او حام توکي لکه : وچې او تازه میوي مالوچ د څارویو محصولات لکه : وری او اوزغنی پوستکي قره قل او کولمي او یو شمیر صنغتی توکي لکه : عالی او ټغرونه لاسی صنایع او ګرانبیه ډبري دي .

* هغه مالونه چې له بهر څخه افغانستان ته راځي کوم دی نومونه یې ولیکئ ؟

هغه مالونه چې د بهر څخه افغانستان ته راځي زیاتره یې استهلاکي مالونه او نور دی لکه : ترانسپورتي وسایط ، ماشینونه ، نفتي مواد ، روغنیات ، کیمیاوي مواد او خوراکي توکي لکه : غنم ، چای ، بوره ، عوري او منسوجات لکه : جامي ، درمل او نور .

بانک

* بانک څه ته وايي تعریف یې کړي ؟

بانک هغه اداره یا حقوقي شخصیت دي چې له عامو خلکو او دولتي ارګانونو څخه پیسي احلي ساتي یې او په دوران کې اچوي .

* بانکونه په څو ډوله دي نومونه یې ولیکئ ؟

بانکونه په درې ډوله دي 1 مرکزي بانک 2 سوداګریز بانک 3 شخصی بانک .

* په افغانستان کې مرکزی کوم بانک دي په کوم کال جوړ شوي او لومړي سرمایه یې څومره وه ؟

په افغانستان کې (د افغانستان بانک) مرکزي بانک دی چې په ۱۳۱۸ ه ل کال کې د وري په میاشت کې د ۱۲۰ میلیونو افغانیو په ارزښت په کار پیل وکړ .

* مرکزي بانک په عمومي توګه کومې دندې سرته رسوي ؟

په عمومي توګه لاندې دندې سر ته رسوي . 1 د بانک نوټونو خپرول 2 د اسعارو کنترول 3 د نورو بانکونو څارنه 4 د بهرنیو اسعارو پر وړاندې د داخلی یا ملي پیسو ارزښت ثابت ساتل 5 په غوره توګه د استخدام لوري ته د اقتصاد لارښونه او داسې نورې دندې دي .

* سوداګریز بانکونه کومې چاري سرته رسوي ؟

سوداګریز بانکونه هغو بانکونو ته ویل کېږي چې د لنډې مودې عملیات او د امانتونو دندې پر مخ بیايي او صنغت کرڼه د ودانیو په جوړولو او نورو چارو کې د پانګې اچونې دندې هم پر مخ بیايي .

* تخصصي بانکونه کوم چاري ترسره کوي ؟

په ځانګړو برخو لکه : په صنعت ، کرڼه او نورو کې فعالیت کوي او په همدغو برخو کې دندې پر مخ بیايي چې بني بیلګي یې صنغتی بانک ، کرنیز بانک او رهنی بانک دي .

د بانک د چارو د پرمخ بیولو څرنگوالی

* په ۱۳۰۹ ه ش کال څخه مخکې په افغانستان کې بانکي چاري څنګه پر مخ تللي ؟

په ۱۳۰۹ ه ش کال څخه مخکې د بانکونو ټولي چاري صرافانو پر مخ بیولي .

* په افغانستان کې لومړي بانک کوم نوم تاسیس او لومړي سرمایه یی څومره وه ؟

د لومړي ځل لپاره په ۱۳۰۹ هـ ش کال کې د افغانستان سهامي بانک د یوه سهامي شرکت په توگه جوړ شو . او سرمایه یی اته (8) میلیونه افغاني وه چې وروسته بیا په ملي بانک واوښت .

* په تیر وخت کې په افغانستان کې کومو تخصصي بانکونو شتون درلوده ؟

رهني بانک ، کرنیز بانک ، صنعتي پراختیا بانک ، صادراتی بانک ، تعمیراتي بانک ، پښتني تجارتي بانک او داسي نور .

* په افغانستان کې د حصوسي بانکونو مهم فعالیتونه کوم وه ولیکئ ؟

= د اماناتو منل

= د جاري حسابونو پرانستل

= د کریدیت یا پورونو ورکړه

= پولي انتقالات

= قیمتي اجناسو او گانو ساتل

= د اسعاری معاملو ترسره کول

= دولت ته د بانکي خدمتونو تر سره کول .

د صنایعو او سوداګرۍ د خالت څرنګوالی

* زموږ په هیواد کې د صنایعو د انکشاف لپاره غوره امکانات کوم دی ؟

افغانستان د خپلی ځمکې د جوړښت او بڼې ، کانی زیرمو یا تر ځمکې لاندې سرچینو ، د ځمکې د مخ سرچینو یغنی د نباتي او څارویو د سرچینو ، په سیندونو کې د روانو اوبو ، د هوا د برابر والی او نورو طبیعي ځانګړتیاوو له مخی او د پوره بشري ځواک د شتوالی له مخي د نن ورځي د صنایعو د پرمختګ او پراختیا لپاره ډیر غوره امکانات لري .

* د صنعت او خدمت په برخه کې څو فیصده فعال اقتصادي نفوس مصروف دی ؟

د صنعت او خدمت په برخه کې په سلو کې لس فیصده فعال اقتصادي نفوس مصروف دي .

* په ۱۳۸۶ هـ ل کال کې د افغانستان صادرات او واردات څومره وه ؟

۱۳۸۶ هـ ل کال کې افغانستان واردات ۳۰۲۲ میلیونه ډالر وو خو صادرات یی یو یوازي ۴۵۴ میلیونه ډالر وو .

* په کوم وخت کې به خلک په صنعت او خدماتو په سکتورونو کې لا زیات بوخت شی ؟

د هیواد د اوبو سرچینو اغظمي استفادي وشي د هیواد لاسی صنایع وهڅول شي .

* زموږ د هیواد د سوداګرۍ او صنایعو په مخ کې کومې ستونزې او خنډونه موجود دی ولیکئ ؟

په افغانستان کې د یوې اوږدې مودې په ترڅ کې په تیرو وختونو کې د زبرځواکونو تر مینځ سیالي د پانګې اچونې په مخ کې خنډ ګرځیدلی وه ، د دې تر څنګ ډیرش کلنو جګړو هم یو خنډ وه .

په نړي کې اوبه او په هغه باندې پانګه اچونه

* زموږ په ژوند کې اوبه څه ارزښت لری او همدارنګه د ځمکې پرمخ د اوبو ویش څه رقم دی ؟

اوبه زموږ په ژوند کې ځانګړی ارزښت لري پرته له اوبو څخه ونې بوټی ، څاروي ، انسانان او هر ژوندي شی پاتی کېدې نه شی اوبه په ټوله ځمکه برابری او یوشان ویشل شوي نه دي .

* د ځمکې پر مخ څو سلنه اوبه دی او واضع کړی چې څو سلنه یی خورې او څو سلنه یی تروې دي ؟

د ځمکې پر مخ ۷۰ سلنه اوبه دی د هغو څخه په سلو کې ۹۷ برخې په سمندرونو او سمندرګیو کې چې مالګینې او فصلو او کرنې ته برابری نه دی او په سلو کې ۳ خورې دي .

*** انسانان خوړو اوبو ته اړتیا لری خپله اړتیا څنگه پوره کوی ؟**

اوبه باید پاکې او چاڼ شې د اوبو د چاڼ کولو په خاطر باید د خوړو اوبو د تاسیساتو په جوړولو پانګه ولګول شي .

*** په نړۍ کې کوم هیوادونه د څښلو لپاره د پاکو اوبو له کمښت سره مخامخ دي ؟**

یو شمیر زیات پرمختیایي هیوادونه په تیره بیا اسیا او افریقا کې د څښلو پاکو اوبو د کمښت سره مخامخ دي .

*** د پاکو او وړ اوبو د چمتو کولو لپاره په کومه برخه کې پانګې اچونی ته اړتیا ده ؟**

په لاندینو برخو کې پانګې اچونی ته اړتیا ده ۱ د ځمکې مخ اوبو را ټولول او د ځمکې لاندې اوبو څخه ګټه اخیستل ، ۲ د احتمالی ککړوالی د له مینځه وړلو په موخه د اوبو چاڼول ۳ د اوبو لیرید د نل لیکه کانالونو او تاسیساتو څارنه .

*** مکسیکو په کومه طریقه خپلو اړو سیمو ته اوبه رسوي واضع یی کری ؟**

مکسیکو په ښار کې اوبه ۱۲۵ کپلو متره په واټن په نل لیکه کې لیریدول کېږی ۱۲۰۰ مترو لوړو غرونو څخه هاخوا اړول کېږي د پمپ په واسطه اړو سیمو ته رسول کېږي .

اوبو لګولو لویې پروژې

*** د ټولو اوبو څخه په سلو کې څو خورې اوبه دي ؟**

د ټولو اوبو څخه په سلو کې دري فیصده خورې دي .

*** د کومي پیرې په کومو کلونو کې احساس شوه چې اوبه کمښت یوه لویه ستونزه ده ؟**

د شلمې پیرې د نویمو کلونو په پای کې د نړۍ په کچه احساس شوه چې د ځمکې پر مخ اوبو کمښت لویه ستونزه ده .

*** د څو ملی مترو باران په وریدو سره کرنه ترسره کېدی شي ؟**

۴۵۰ ملی مترو باران په وریدو سره کرنه ترسره کېدای شي .

*** په سلو کې څو فیصده مخصولات د کرنیزو ځمکو په حړبولو سره تر لاسه کېږي ؟**

په سلو کې ۳۸ فیصده مخصولات د کرنیزو ځمکو په حړبولو سره تر لاسه کېږي .

*** د یو کپلو ګرام غنمو تر لاسه کولو لپاره څو لیتره اوبو ته اړتیا ده ؟**

د یو کپلو ګرام غنمو تر لاسه کولو لپاره ۱۰۰۰ لیتره اوبو ته اړتیا ده .

*** هغه هیوادونه چې د اوبو له کمښت سره مخامخ دی د اوبو د ضایعاتو څخه څنگه مخنیوي کوي ؟**

اسرائیل دی د دې لپاره چې د اوبو له لاسه ورکولو او براس کېدو څخه مخنیوي وشي د پایپ واسطه د هر جلا جلا بوتی ریښو ته اوبه رسوي او هغه شمیر هیوادونه چې پوره اورښت نه لري د خپلو کرنیزو ځمکو د خړبولو لپاره د اوبو لګولوبیلا بیل سیستمونه یی جوړ کړي دي .

اوبو چاڼول

*** په کوم حالت کې انسانان نه شی کولای چې له اوبو څخه سمه ګټه واخلي ؟**

په اوبو کې فزیکي ، کیمیاوي او میکروبی بدلولونه دي چې د هغی په پېښدو سره انسانان نه شی کولای له اوبو څخه سمه او روغتیایي ګټه واخلي .

*** کوم لاملونه د اوبو د ککړتیا او تودیدو لامل ګرځي ؟**

انسانان د خپل بي سنجشه غملونو له امله اوبو ككړتيا لامل كېږي له كورونو او تاسيساتو څخه په اوبو د ناپاكو وراچول د صنعتي فابريكو فاضله اوبو ورگډول ، د كورونو او روغتونونو څخه ، ناپاكو اوبو ورگډول ، او تودوخه د كارخانو او ماشينونو له امله اوبو كې ور زغمل كېږي .

*** د كومي طريقي په استعمال سره اوبه د څښلو وړ گرځي ؟**

د چان طريقي په استعمال سره اوبه د څښلو وړ گرځي .

*** په لويديځو هيوادونو كې د ناپاكو اوبو څخه څنگه پاكي اوبه ترلاسه كوي ؟**

په لويديځو هيوادونو كې د ناولو اوبو فاضلابونو څخه د بيا دوران په بڼه د څښلو اوبه ترلاسه كوي چې د جلا چن ځاي په واسطه د څو څو پړاوونو په ترڅ كې بناريانو ته بيا د استفادې وړ گرځي .

كرنه او د هغې نوي لاري - چاري

*** د انسانانو اړتيا وړ شيان كوم دي نومونه يي وليكي ؟**

د انسانانو اړتيا وړ شيان په لاندې ډول دي

خوراك ، پوښاك ، او د ژوند پر مخ بيولو وسايل ، او د سون توکي او داسې نور .

*** په نړۍ كې څومره خلك په خوارځواكي اخته دي او څومره خلك د خوراكې توکو له كمښت سره**

مخامخ دي ؟

په ټوله نړۍ كې ۸۰۰ ميليونه تنو څخه زيات په خوارځواكي اخته دي او د دوه ميليونو څخه زيات وگړي د

خوراكې توکو له كمښت سره مخامخ دي .

*** په نړۍ كې د كرنې سيستم په څو ډوله دي وليكي ؟**

په دوه ډوله دي ۱ غنغوي يا دوديز سيستم ۲ تجارتي يا ميكانيزه سيستم .

*** د كرنې دوديز سيستم په اړه معلومات وليكي ؟**

په مغيشتي دوديز كرنيز سيستم كې د انساني ځواک او وروسته پاتي لومړنيو وسايلو څخه كار اخيستل

كېږي اود دهقان مقصد صرف د خپلو ضروياتو پوره كول دي.

*** د كرنې تجارتي يا ميكانيزه سيستم په اړه معلومات وليكي ؟**

په دغه سيستم كې د كرنې له پرمختللو لارو - چارو او نورو وسايلو لكه تراكتور ، كمپاين ، اصلاح شوي

تخمونه او كېمياوي سري څخه كار اخيستل كېږي كرنيزي كروندې پراخه وي او د توليد اندازه پوره زياته

وي او د دهقان مقصد د يو اندازه حاصل بازارته غرض كول دي.

د نړۍ په پرمختلو هيوادونو كې د كرنيزو توليداتو د بيلابيلو ډولونو اندازه

*** په ۲۰۰۵ م كال كې په نړي كې څومره غنم توليد شوي ؟**

په ۲۰۰۵ م كال كې په نړۍ كې ۶۲۸۱۰۱۰۳۵ ټنه غنم توليد شوي وه .

*** په ۲۰۰۵ م كال كې په نړۍ كې د وريجو او جوارو توليدات څومره وه ؟**

په ۲۰۰۵ م كال كې په نړۍ كې د جوارو د توليد اندازه ۳۲۱۰۶۰۸۵۲ دي

په ۲۰۰۵ م كال كې په نړۍ كې د وريجو د توليد اندازه ۶۹۴۵۷۵۵۲ دي

*** په ۲۰۰۵ م كال كې د غوښې او كچالو توليد اندازه څومره وه وليكي ؟**

په ۲۰۰۵ م كال كې په نړۍ كې د غوښې او كچالو د توليد اندازه ۲۶۵۱۰۵۹۴۰ دي.

انرژي او په نړۍ كې د هغې اهميت

*** انرژي تعريف كړي ؟**

د كاركولو توان ته انرژي ويل كېږي او هر هغه ته چې د كار كولو توان ولري انرژي ويل كېږي.

* په پخوا زمانه کې انسانانو انرژي څنگه استفاده کوله ؟

په پخوا زمانه کې انسانانو د انرژي څخه په کورونو ، تودوخي ، رڼا ، پخلي او د تودولو لپاره کار اخیستل .

* په کومو پېړيو کې انسانانو د انرژي څخه گټه اخیستل زیات کړل ؟

په مینځنیو پېړيو کې د انرژي له سر چپنو څخه کار اخیستل زیات اهمیت وموند .

* په شلمه میلادي پېړۍ کې کومو سرچینو چټک پرمختگ وکړ ؟

په شلمه میلادي پېړۍ کې گاز او نفت سرچینو چټک پرمختگ وکړ .

* د انرژي د تولید سرچینې کومې دي نومونه یې ولیکئ ؟

د ډبرو سکاره ، گاز ، اوبه ، نفت او لمر .

د انرژي ډولونه

* په پخوا زمانه کې انسانانو د کومې انرژي څخه کار اخیستل ؟

په پخوا زمانه کې انسانانو د باد او اوبو څخه زیات کار اخیسته .

بریننا

د بریننا انرژي د کومو سرچینو څخه په لاس راځي ؟

د بریننا انرژي له بیلا بیلو سرچینو څخه تر لاسه کېږي لکه : لمريزه ، هسته یی ، اوبو ، باد او خراتي

بریننا .

* هغه عوامل چې د اوبو د بریننا په تولید کې مهم رول لري کوم دي ولیکئ ؟

هغه عوامل چې د اوبو د بریننا په تولید کې مهم رول لري دا دي

۱- د سیند اوبو زیاتوالي ، دایمي والی او جاري توب .

۲- د سیند په تگلوري کې د پوره ځورونو شتوالي .

۳- د سیند په تگلوري کې د لوړو برخو شتوالي .

* د بریننا لیردول له یوې سیمې څخه تر بلې سیمې پوري څه ډول دي او د بریننا لویه نیمگرتیا څه ده ؟

د بریننا لیردول د یوې سیمې څخه تر بلې سیمې په ډیر گړندیتوب ترسره کېږي خو د بریننا لویه نیمگرتیا

دا ده چې وروسته تر تولید څخه زیرمه کېدای نه شي او د تولید سره یوځای مصرفیږي .

* په نړۍ کې د هغو پنځو سیمو نومونه ولیکئ چې تر ټولو زیات د اوبو پرمختللي ځواک لري ؟

په اروپا کې لویدیځې جنوبي او مرکزي سیمې ، په اسیا کې جاپان او په امریکې کې د امریکا متخده

ایالتونه . او هغه یو شمیر نوري سیمې چې له دې پلوه ډیر اهمیت لري د روسیې اروپایې برخه او د

برازیل د ختیځ غرنۍ سیمې دي .

بادي بریننا

* د بادي بریننا تولیدونکې وچې کومې دي ولیکئ ؟

امریکا ، افریقا او اسیا دي .

اروپا په سلو کې څو ، امریکا په سلو کې څو ، اسیا په سلو کې څو بادي بریننا تولید کوي ؟

اروپا په سلو کې ۶۵ ، امریکا په سلو کې ۲۲ او اسیا په سلو کې ۱۲ بادي بریننا تولیدوي .

لمريزه بریننا

* د لمريزې بریننا څخه ولي تل او پراخه کار نه اخیستل کېږي ؟

ځکه چې کله د لمر وړانگې وي او کله نه وي نو له همدې کبله ورڅخه تل او پراخه گټه نه اخیستل کېږي .

هسته یی بریننا

د هسته یی بریننا کارخانی په کومو هیوادونو کی جوړی شوی نومونه یی ولیکی؟
انگلستان ، جنوبی کوریا ، چین ، هند ، المان او کانادا کی جوړی شوی دی .

* د هسته یی بریننا ضررونه کوم دی او په څه شی باندي اثر کوي؟

د هسته یی بریننا یو لوی خطر د رادیو اکتیف وړانگو ازادیدل دی دغه توکی کېدای شي په هوا اوبو او سمندرونو کی خپاره شي او په زرگونو متره ځای ونیسی د دغو توکو ډیره لږه اندازه د وخشي ژویو ، ونو ، بوټو اود انسانانو ژوند ته زیان رسوي او زیاته اندازه یی د مرگ لامل ګرځي .

* د هسته یی بریننا لومړي درجه ، دوهمه درجه ، دریمه درجه او څلورمه درجه هیوادونه کوم دی نومونه یی ولیکی؟

امریکا متخده ایالت لومړي درجه ، فرانسه دوهمه درجه ، جاپان دریمه درجه او روسیه څلورمه درجه دی .

څارتي بریننا

* څارتي بریننا د څه شي څخه په لاس راځي؟

څارتي بریننا د گازو او ډبرو سکارو څخه په لاس راځي .

* د څارتي بریننا منابعو څخه مهمه منابع کومه یوه ده ولیکی؟

د څارتي بریننا له منابعو څخه مهمه منبع د ډبروسکاره دی چې د هغي څخه په سلو کی پنځوس برخي بریننا ترلاسه کېږي .

* ډبروسکارو ته ترڅو کالوریو پوري څارتي ورکړل شي تر څو یو کېلو وات بریننا تولید شي؟

که یو کېلو او څلورسوه او پنځوس ګرامه ډبروسکارو ته تر اووه زره کالوریو پوري تودوخه ورکړل شي یو کېلو وات بریننا تولیدوي .

* د امریکا متخده ایالت د ډبرو سکارو، نفتو او گازو څخه څو فیصده بریننا ترلاسه کوي؟

د امریکا په متخده ایالت کی تولید شوي ټولي بریننا څخه په سلو کی ۵۰٪ د ډبروسکارو څخه ، او په سلو کی ۱۴٪ له طبیعي گاز څخه او په سلو کی ۱۱٪ د نفتو څخه تر لاسه کوي .

* کوم عربي هیوادونه څارتي بریننا د نفتو له سوزلو څخه تر لاسه کوي؟

عربستان ، کویته ، اردن ، قطر ، بحرین او نور دی .

نفت

* نفت څه شي دی واضح یی کړي؟

د ژوو هغه پاتي شوني دی چې د جیولوژی په بیلابیلو دورو کی د وخت په تیریدو سره تر رسوبی طبقو لاندې راټولیري .

* په اوسني نړی کی نفت څه اهمیت لري او د نفتو اهمیت څه وخت زیات شو؟

په اوسني نړی کی نفت اقتصادي اهمیت لري د موټرو او ګاډیو ، ټانکونو او الوتکو ګرځیدل په نفتو پوري تړلی دی د نولسمي پیری په نیمایی کی نفتو ډیره پراختیا وکړه .

* د نفتو لومړي څاه په کوم کال چپرته او د څو متره په ژوروالي سره وکیندل شوه؟

د نفتو لومړي څاه په ۱۸۹۵ م کال کی د امریکی په پنسلوانیا کی وکیندل شوه ژوروالی یی ۲۰ متره وه .

* د نفتو له لومړي څاه څخه هره ورځ څومره نفت ایستل کېدل؟

چې هره ورځ د هغه څخه څلور مکعب متره نفت ایستل کېدل .

* د اسيا لويی وچي په کومو هیوادونو کې نفتو زیرمي شته نومونه یی ولیکئ؟

سعودي عربستان ، عراق ، کویت ، عربي متخده امارات ، قطر ، روسیه ، ایران ، افغانستان او اندونیزیا او نور .

* مینځنی ختیځ د نړی په سلو کې څو فیصده نفت لري ؟

مینځنی ختیځ د نړی په سلو کې %۶۵ نفت لري .

* د نړی لومړي درجه د نفتو تولیدونکي هیواد کوم دي او د نړی څومره برخه نفت لري ؟

د نفتو لومړي درجه تولیدونکي هیواد عربستان دي د یوازیتوب سره د نړی د نفتو څلورمه برخه نفت لري .

* د اروپا په کومو هیوادونو کې نفت شته نومونه یی ولیکئ ؟

بلژیک ، انگلستان ، المان ، فرانسه ، ناروي ، هالنډ او ایټالیه .

* د افریقا او امریکا په لویو وچو په کومو هیوادونو کې د نفتو زیرمي شته ؟

په افریقا کې : لیبیا ، الجزیر ، نایجریا ، او گابون دي

په امریکا کې : تکزاس ایالت ، لوئیزیانا ، الاسکا ، وینزویلا ، اکوادور ، کالیفورنیا ، اوهایو او اوکولاهاما

، ارکانزاس او مسی سی پی او داسی نور .

* په نړی کې د نفتو مهم واردونکي هیوادونه کوم دي نومونه یی ولیکئ ؟

امریکا ، جاپان او روسیه .

* عیر د سوځولو څخه د نفتو څخه نور کوم اجناس جوړیږي ؟

مصنوعي الیافو ، جامو ، رختونو ، د مصنوعي پلاستیک ، عطرو صابونونو ، رنگونو ، کپمیایو صنایعو

، ماشین الاتو ، ربرونو ، درملو ، مصنوعي سري ، خشره وژونکو او د مینځلو په موادو کې کار اخیستل

کېږي .

طبیعی گاز

* طبیعی گاز تعریف کړي ؟

د ژوندیو موجوداتو له پاتي شونو څخه عبارت دي .

* طبیعی گاز د چان کولو څخه وروسته د څه لپاره استعمالیږي ؟

طبیعی گاز د چان کولو څخه وروسته د سون او تودوخي لپاره استعمالیږي .

* د گازو تولید مهم مرکزونه د اسيا په کومو هیوادونو کې دي نومونه یی ولیکئ ؟

روسیه ، قطر ، سعودی عربستان ، عربي متخده امارات ، ایران ، افغانستان ، ترکمنستان او ازبکستان کې

دي .

* روسیه د نړی څو فیصده گاز لري ؟

روسیه په یوازیتوب سره د تولي نړی په سلو کې %۳۳ طبیعی گاز لري .

* د گازو تولید مهم مرکزونه د امریکا لوی وچي په کومو هیوادونو کې دي نومونه یی ولیکئ ؟

امریکا متخده ایالت او کانادا کې شته .

* په امریکا متخده ایالتونو کې د گازو مهمه نل لیکه د کومو ایالتونو تر مینځ تیره شوي ده نومونه یی

ولیکئ ؟

د تکزاس او نیویارک تر مینځ تیره شوي ده .

* ولی د وینزویلا طبیعی گاز بهر ته لږ صادریږي علت یی واضع کړي ؟

له دې امله چې توليدي مركزونه يې د سوداگري له بازارونو څخه ليرې دي د هغو پيره لږه اندازه بهر ته صادريږي .

❖ د گازو توليد مهم مركزونه د اروپا لويې وچې په کومو هيوادونو کې دي نومونه يې وليکئ ؟
ایټالیه او فرانسه کې شته دي .

❖ ولي د فرانسې د لاک سيمي گاز په خاص نل ليکه کې چې د ځانگړي الياژ څخه جوړه ده انتقاليري ؟
د دې وچې له کبله چې د دې سيمي گاز دومره زيات سلفر او گوگر او لوړه تودوخه لري چې پولادي نل ليکه يې د ليردولو ځواک نه لري .

❖ د گازو مهم واردونکي هيوادونه کوم دي نومونه يې وليکئ ؟
فرانسه ، ایټالیه ، ارجنټاين ، جاپان .

❖ د نړۍ تر ټولو لوي د طبيعي گاز توليدونکي او مصرف کوونکي هيواد کوم دي وليکئ ؟
د نړۍ تر ټولو لوي د طبيعي گاز توليدونکي او مصرف کوونکي هيواد امريکا متخده ايالت دي .

د انرژي منابعو جغرافيه ویش

❖ په ټوله نړۍ کې د انرژي منابع څه ډول دي تشریح يې کړي ؟
په ټوله نړۍ کې د انرژي منابع يو شان او برابر ډول نه دي بلکې د نړي په بيلا بيلو ځايونو کې په شيندلي ډول موندل کېږي .

❖ د اروپا ، اسيا ، امريکا او جنوبي نيمه کره په کومو هيوادونو کې د ډبرو سکارو زيرمي شته وليکئ ؟
په اروپا کې : فرانسه ، بلژيک ، هالنډ ، المان او پولنډ هيوادونو کې شته
په اسيا کې : جاپان ، د ويتنام په شمال ، چين ، هند ، ايران او د سايبيريا د کرښې په اوږدو کې شته
په جنوبي نيمه کره کې د ډبرو سکرو منابع د شمالي نيمې کرې پرتله لږې دي يوازي د ټولې نړۍ د رايستل شوو زيرمو په سلو کې پنځه برخې جوړوي .
د امريکا په متخده ايالتونو کې شته .

❖ د اروپا ، اسيا ، امريکا په کومو هيوادونو کې د نفتو زيرمي شته وليکئ ؟
نفت د اروپا په انگليستان ، هالنډ ، فرانسه ، بلژيک المان او ايټاليا کې شته
نفت د اسيا په روسيه ، منځني ختيځ ، عربي متخده امارت ، سعودي عربستان ، عراق ، ايران ، قطر او کويټه کې شته .

د امريکا په لويه وچه کې د امريکې متخده ايالات په نړي کې د نفتو يو مهم توليدونکي هيواد دي .

❖ د اسيا او امريکا په کومو هيوادونو کې د گازو زيرمي شته وليکئ ؟
په اسيا کې روسيه ، ايران او ترکمنستان هيوادونه دي
په امريکا کې په متخده ايالاتو او کاناډا کې زياته اندازه طبيعي گاز موندل کېږي .
❖ په نړۍ کې د هغو پنځو ناحيو نومونه وليکئ چې د اوبو پرمختللي ځواک لري ؟

- په اروپا کې لويديځي جنوبي او مرکزي سيمي
- د امريکا په لويه وچه کې د امريکا متخده ايالات

- په اسيا کې جاپان

- يو شمير نوري هغه سيمي چې له دې پلوه زيات اهميت لري د روسيې اروپايي برخې او د برازيل ختيځې غرنۍ سيمي دي .

په نړۍ کې کاتونه او د هغو اهميت

* د نړۍ پرمختللي هيوادونه د کومو کاني توکو څخه په گټوره توگه کار اخلي ؟

د نړۍ پرمختللي هيوادونه له بيلا بيلو کاني توکو لکه : سون توکي ، ودانيزو توکو ، منرالونو ، بيلا بيلو فلزاتو او نورو څخه په گټوره توگه کار اخيستل .

* د سون توکو څخه انسانان څرنگه استفاده کوي ؟

د سون توکو څخه انسانان د بريښنا په توليد ، د کورونو په تودولو ، پخلي ، د اورگاډو په گرځولو او نورو ځايونو کې ورڅخه کار اخلي .

* انسانانو څه وخت د تمدن په ډگر کې قدم کېښود ؟

کله چې د لومړنيو وسايلو پرځای فلزي سامانونه او وسايل جوړ شول انسانانو د تمدن په ډگر کې قدم کېښود

* کله چې انسانان د فلزاتو په کلکوالي ، د بڼې بدلون په وړتيا او د ټينگوالي په ارزښت پوه شول د کومو شيانو په جوړولو يې پيل وکړ ؟

کله انسانان د فلزاتو په کلکوالي ، د بڼې بدلون او د ټينگوالي په ارزښت پوه شول نو د فلز څخه يې د جگړې او ښکار لپاره د وسايلو په جوړولو ، د بېرې چلولو او ودانيو په صنعت او نورو وسايلو په جوړولو کې ور څخه کار واخيست .

* هغه پخواني فلزات چې انسانانو ور څخه استفاده کوله کوم دي نومونه يې وليکئ ؟

هغه پخواني فلزات عبارت دي له : اوسپنه ، مس ، سره زر او سپين زر .
د کانونو رايستلو لارې چارې

* د کاني توکو په رايستلو کې کوم عوامل مهم رول لري ؟

د کاني توکو رايستل او د هغو څخه کار اخيستل د هغو له اندازې ، جغرافيه يې موقعيت ، ارزښت ، د راتوليدو څرنگوالي او د جيولوجيکي حالت سره سره اړيکي لري همدارنگه د هيوادونو سياسي ، ټولنيز او اقتصادي لاملونه د کاني توکو په رايستلو کې اعيزه لري .

* د کاني توکو رايستل او د هغه څخه کار اخيستلو پړاوونه تشرېح کړي ؟

د پلټنې او جيولوجيکي څيړنو څخه نيولې د زيرمو تر کميت او کيفيت ، تثبيت او ارزښت تر ټاکلو پورې پوري بايد کار وشي .

* د امريکا په متحده ايالاتو په کليفورنيا کې د نفتو څاگانو ژور والي څومره او په رومانيا کې څومره ژور والي لري وليکئ ؟

د امريکا په متحده ايالاتو په کليفورنيا په ايالت کې د ۴۵۰۰ مترو په ژور والي او په رومانيا کې د ۱۲۰۰ مترو په ژور والي څاگاني کېدل شوي دي .

* د نفتو تر لاسه کېدو ټوله بيه په څه پورې اړه لري ؟

د نفتو د تر لاسه کېدو ټوله بيه په سيده توگه د څاگانو په ژورتيا ، برمه کولو او د څاگانو څخه د نفتو د رايستلو له فشار سره اړيکه لري .

* د امریکا متخده ایالت ، مینځنی ختیځ ، وینزوویلا او په کاناډا کې د ورځي یو څه څخه څو بیلره نفت رایستل کېږي ؟

د امریکا په متخده ایالت کې د هرې څه څخه په ورځ کې په مینځنی توگه ۱۳ بیلره ، په مینځنی ختیځ کې ۵۳۰۰ بیلره ، وینزوویلا کې ۲۴۰ بیلره او په کاناډا کې ۴۶ بیلره نفت تر لاسه کېږي .

* د ډبرو سکارو د هغو کانونه چې ډیر ژور دي د ډبره سکاره ور څخه څنگه رایستل کېږي ؟
په دغو سیمو او ځاگانو کې کارکوونکي او د کار وسایل د کان بیلا بیلو ژورو ځایونو ته په لفت کې ور بنسټه کېږي او بیا په همدغو لفتونو کې سکاره راباسی .

په نړۍ کې صنایع ، ارزښت او ډولونه یې

* د صنایعو ارزښت په څه کې دي واضح یی کړي ؟

د صنایعو ارزښت په دي کې دي چې د حامو او لومړنیو موادو بڼه بدلوي او د هغو گټورتوب او کیفیت او ارزښت لوړوي .

* د صنعتي فعالیت لپاره باید کوم شرایط برابر شي ؟

د یو صنعتي فعالیت لپاره باید لاندې شرایط برابر شي

لومړني توکي ، انرژي ، د لیردولو وسایل ، مواصلاتي کرښې ، ځمکه ، کار ځواک ، پانگه ، د لگښت بازار او فنی پرسونل .

* مهمي صنعتي سیمي چې هلته صنایع را مینځته شوي نومونه یی ولیکئ ؟

شمالي امریکا ، اروپا او د اسیا ختیځ او جنوب ختیځ سیمي .

* د شمالي امریکا او اروپا صنعتي سیمي کوم دي نومونه یی ولیکئ ؟

د شمالي امریکا صنعتي سیمي کاناډا او متخده ایالت کې تر سترگو کېږي

د اروپا صنعتي سیمي د دغې وچې په لویدیځ په المان کې د روهر ناحیه او د انگلیستان ، فرانسه ، ایټالیا د شمال سیمي د اروپا ډیرې مهمي سیمي بلل کېږي .

* د اسیا صنعتي سیمي کومې دي نومونه یی ولیکئ ؟

د اسیا مهمي صنعتي سیمي په لاندې ډول دي

هانگ کانگ ، مالیزیا ، تایوان ، جنوبي کوریا او سنگاپور .

* صنایع په څو ډوله دي د هریو په اړه لنډ معلومات ولیکئ ؟

په دوه ډوله دي

لومړي : سپک صنایع هغه صنایع دي چې د هغو بنسټ په نیمه صنعتي محصولاتو یا د هغو په اجزاوو

باندې ولاړ وي او کوم وروستي تولیدات چې ورڅخه تر لاسه کېږي په سیده توگه د خرڅلاو بازار ته

وړاندې کېږي چې د هغو بڼه بیلگه د خوراکی توکو ، نساجي او لباس ، د څرمنی او نور

دوهم : درانه صنایع هغه دي چې د هغو بنسټ په ډبرو کاني یا ځمکنیو خامو توکو لکه د ډبرو سکاره ،

فلزات او اومه نفتو باندې ولاړ وي او معمولاً نیمه صنعتي تولیدات لري چې بیا وروسته د نورو شرکتونو

په وسیله ورځیني پوره پاڅه او صنعتي توکي جوړیږي لکه د پولادو جوړلو صنعت ، د نفت چان او د

کیمیاوي توکو صنایع .

د صنایعو په پرمختگ کې اغیزمن لاملونه

* د صنایعو په رامینځته کېدو او پراختیا کې اغیزمن لاملونه کوم دي ولیکئ ؟

د صنایعو په رامینځته کېدو کې دوه مهم عوامل عبارت دي ۱ طبیعي لاملونه ۲ بشري لاملونه

- * د هغو طبيعې لاملونو نومونه وليکئ چې د صنايعو په رامینځته کېدو او پرمختگ باندې اعیزه لري ؟ هغه طبيعې لاملونه عبارت دي له : ځمکه ، انرژي او لومړني توکي .
- * د لومړنيو توکو ، انرژي او ځمکې په اړه معلومات وليکئ چې د صنايعو رامینځته کېدو او پرمختگ کې مهم رول لري ؟

* بشري لاملونه کې کوم لاملونه شامل دي نومونه یې وليکئ ؟ کارځواک ، پانگه ، د خرڅلاو بازار او خمل او نقل .

نړۍ واله سوداگري او د هغې اهميت

* سوداگري تعريف کړي ؟

سوداگري د اجناسو او خدماتو تبادلې کول دي چې د وو لورو وگړو ، ډلو او هيوادونو تر مينځ ترسره کېږي .

* په عمومي توگه په نړۍ کې څو ټکي د سوداگري او مالونو ليرولو په برخه کې مهم دي نومونه یې وليکئ ؟

په عمومي توگه ټوله نړۍ کې څلور ټکي د سوداگري او مالونو د ليريدولو په برخه کې مهم رول لري ؟
 ۱ . په نړۍ کې د ځمکنيو توکو ویش : يو شمير هيوادونه لکه جاپان ، خام يا ځمکني توکي ډير لږ لري نو دوي بايد هغه د نورو هيوادونو نه را وارد کړي .

۲ . نژدېوالي : د بيلگې په توگه د افغانستان سوداگري زياتره له نژدې او گاونډيو سره ده .

۳ . د لاسبرۍ وړتيا : بني او غوره لاري په لويو سيمو باندې لاسبري اسانه کوي د بيلگې په توگه انگليستان او فرانسې تر مينځ د اوبو لاندي تونل جوړول .

۴ . د پرمختيا د کچې درجه .

* هغه اجناس او مالونه چې د نړۍ په سوداگري کې ډير مهم دي هر يو په لنډه توگه تشرېح کړي ؟

دري ډوله مهم دي : ۱ . ځمکني توکي : دا هغه ډول محصولات دي چې لاصنعتي شوي نه وي او حام توکي هم ورته ويل کېږي لکه مالوچ .

۲ . نيم صنعتي شوي توکي : هغه ځمکني توکي چې په هغو باندې کار شوي وي او بڼه یې او څرنگوالي یې بدلون موندلی وي لکه رخت چې د مالوچو څخه جوړ شوي دي .

۳ . وروستي محصول : هغه مواد يا محصولات چې ټول صنعتي او توليدي پړاوونه یې تير کړي وي لکه هغه دسمالونه او جامي چې له توکر څخه جوړ شوي دي .

* کوم هيوادونه د نړۍ په سوداگري کې ډيره برخه لري او د globalization مفهوم واضع کړي ؟

د نړۍ په سوداگري کې ډيره برخه پرمختللی هيوادونه لري او globalization نړۍ وال کېدلو مفهوم لري .

* د نړۍ والي سوداگري گټې څه دي او ستونزي یې څه دي واضع یې کړي ؟

گټې یې : د نړۍ سوداگري د خلکو د اړتياوو پوره کېدل او د هيوادونو د پرمختگ لامل کېږي او د خلکو د ژوند د کچې په لوړيدو کې مهم ارزښت لري ،

ستونزي یې : د ترانسپورټ له امله د چاپيريال ککړتيا د ترانسپورټ په زياتيدو سره ورځ په ورځ د ژوند چاپيريال اغيزمن کېږي د اقليم بدلون ، د ترافيک د ډيري گني گوني او د ناوره غږ زوږ او شور ماشور لامل کېږي .

د سوداگریزو راکړو ورکړو حجم

* د سوداگریزو جنسونو ډیره راکړه ورکړه کوم هیوادونه ترسره کوي؟

د سوداگریزو جنسونو ډیره راکړه ورکړه د پرمختللو هیوادونو تر مینځ ترسره کېږي .

* د نړۍ ۲۰ فیصده بډای هیوادونه په سلو کې څو عایدات او په سلو کې څو وړدات لري؟

په سلو کې ۲۰ بډای هیوادونه د نړۍ په سلو کې ۷۵ عایدات ، په سلو کې ۸۵ صادرات او په سلو کې ۷۵ تیلونونو لاینونه په واک کې لري .

* د نړۍ ۲۰ فیصده بی وزله هیوادونه په سلو کې څو عایدات او په سلو کې څو صادرات او په سلو کې څو د تیلونونو لاینونه په واک لري؟

د نړۍ په سلو کې ۲۰ فیصده بی وزله هیوادونه د نړۍ یوازې په سلو کې یو عایدات ، په سلو کې یو صادرات او په سلو کې ۱،۵ د تیلونونو لاینونه لري .

* د نړۍ بی وزله هیوادونو پخوا د کومو شیانو خرڅولو څخه یو څه پیسې تر لاسه کولای او بډای هیوادونو د څه شی خرڅولو څخه گټه تر لاسه کوله؟

د نړۍ بی وزلو هیوادونو پخوا یوازې د خامو یا ځمکنیو توکو له صادراتو څخه یو څه پیسې تر لاسه کولای خو بډای هیوادونو د صنعتي پخو جنسونو له پیرودلو څخه گټه تر لاسه کوله .

ازادې سوداگریزې سیمې او د هغوی اهمیت

* د ازادې سوداگریزو سیمو مفهوم د کومو هیوادونو سره سره خوري؟

د نړۍ هغه سیمې او هیوادونه چې په هغو کې ازاده سوداگری ترسره کېږي او د ازاد بازار سوداگریز سیاست یې غوره کړي وي د ازادو سوداگریزو سیمو مفهوم لري .

* ازاده سوداگری تعریف کړي؟

ازاده سوداگری هغه سوداگری او راکړه ورکړه ده چې پرته له هر ډول پولې او خنډ څخه ترسره شي .

* د نړۍ هیوادونه د خپلو ملی صنایعو د ملاتړ په خاطر کوم کارونه ترسره کوي؟

د نړۍ هیوادونه د خپلو ملی صنایعو د ملاتړ او پیاوړتیا په خاطر او د خپلو داخلي تولیداتو د ښه کولو په خاطر یو ډول گمرکي مالي او سوداگریز سیاست غوره کوي .

د سوداگریزو سیمو ویش

* په کومه پیری کې د سوداگریزو مالونو لیردول اسانه شوه؟

په شلمه پيړۍ کې د سوداګريزو مالونو ليردول اسانه شول .

* د نړي هغه سيمي چې په نړيواله سوداګري کې د نورو نه زياته برخه لري کوم دي ؟

لویدیځه اروپا ، شمالي امريکا ، د اسيا ختيځ او جنوب ختيځ ، د فارس د خليج هيوادونه او پخواني شوروي اتحاد او ختيځه اروپا دي .

د نړيوالي سوداګري سازمان

* د نړيوالي سوداګري سازمان په کوم کال جوړ او مرکزي دفتر يې چپرته دي ؟

د نړيوالي سوداګري سازمان په ۱۹۹۸ م کال د جنوري په لومړي نيټه جوړ او مرکزي دفتر يې په ژينو کې دي .

* د نړيوالي سوداګري سازمان دندې کومې دي واضح يې کړی ؟

نړيوالي سوداګري ته پراختيا ورکول ، د سوداګري ستونزې حل کول ، او د سوداګري خنډونه د مينځه وړل .

* نړيوالي سوداګري سازمان په کومو موضوعاتو باندې خبرې کوي ؟

نړيوالي سوداګري په سازمان کې نه يوازي دا چې د جنسونو او مالونو په اړه خبرې او پريکړې کېږي بلکې د ملکيتي حقوقو په هکله هم خبرې او پريکړې کېږي .

* نړيوالي سوداګري سازمان تر څنګ نوري کومې کومې شوراګانې شته نومونه يې وليکئ ؟

عبارت دی له ۱ عمومي شورا (general council) ۲ مالونو شورا (good council) ۳ د خدمتونو شورا (services council) ۴ د علمي ملکيتونو شورا (intellectual property council) .

* د نړيوال سوداګري په سازمان باندې کومې نيوکې شته وليکئ ؟

دا چې ځيني وخت د دغه سازمان پريکړې د ټولو عړو هيوادونو په ګټه نه وي په تيره بيا پرمختيايي هيوادونه په ډيره ستونزه سره کولای شي چې د لویدځو پرمختللو هيوادونو په بازارونو کې د خپلو مالونو د خرڅلاو امکانات برابر کړي .

ګرځندويي (توريزم) او نړيوال اهميت يې

* ګرځندوی تغريف کړي ؟

ټول هغه فعاليتونه چې خلک يې د وزګارتيا پرمهال ترسره کوي او لږ تر لږه له يوې شپې ورځې څخه تر يو کال پورې له کور څخه بهر وي ګرځندويی بلل کېږي .

* هر کال په نړۍ کې څومره خلک د خپلې رخصتۍ تيرولو په خاطر بهرنيو هيوادونو ته ځي ؟

هر کال په نړۍ کې ۷۰۰ ميليونه تنه د خپلو رخصتيو د تيرولو په خاطر بهرنيو هيوادونو ته ځي .

* هغه لاملونه په گوته کړي چې د پرمختللو هیوادونو خلک د پخوا څخه زیات د نړۍ لړۍ سیمو ته سفرونه کوي ؟

لاملونه یی عبارت دي له : د پیرو پیسو لرل ، د ژوند دمی او تفریح د وسایلو بڼه کېدل او د لیردولو د وسایلو پرمختگ دي .

* د ګرځندوي هغه دوه لاملونه تشریح کړي چې د پرمختیایی هیوادونو اقتصادي ودې سره مرسته کوي ؟

۱ د عایداتو زیاتوالی : کله چې ګرځندویان او سیلانیان یوه هیواد ته ورځي اړ دي چې هلته د خپلو خوړو او اوسیدلو په خاطر هوټلونو ، میلمستونونو ، ترانسپورت ، د سیل ځایونو لکه پارکونه ، موزیمونو او نورو ته پیسې ورکړي او همدارنګه یو شمیر سوعاتونه او سامانونه واخلي چې پرته له شکه د هماغه هیواد په اقتصاد غوره اعیزه کوي .

۲ د کار او بوختیا چمتو کول : یوه هیواد ته د ګرځندویانو د پاملرنې او د ګرځندوي د صنعت د پرمختیا په خاطر باید پیر بڼه امکانات لکه میلمستونونه ، هوټلونه ، د اوسیدو ځای او نور ، د ژوند اسانتیاوي لکه ترانسپورت د ګرځیدو وسایط او نور چمتو شي نو په دې اساس پیرو خلکو ته د کار موقع په لاس ورځي.

د نړۍ مهمې ګرځندوي (توریستي) سیمې او هیوادونه

* د هغو سیمو نومونه ولیکئ چې تر ټولو زیات ګرځندویان ورځي ؟

هغه سیمې چې هلته تر اوسه تر ټولو زیات ګرځندویان ورځي اروپا او شمالي امریکا ده .

* زیاتره ګرځندویان د کومو هیوادونو دی او کومو هیوادونو ته سفر کوي ؟

زیاتره ګرځندویان له پرمختللو هیوادونو څخه وي او پرمختللو هیوادونو ته سفر کوي .

* اوس چې پرمختیایی هیوادونو کې ګرځندوي د پراختیا په ځال کې دي کوم لاملونه ورباندې اعیزه لري ؟

درې لاملونه دي چې عبارت دي له :

۱ : د حمل او نقل وده او پراختیا .

۲ : زیاتره وخت پرمختیایی هیوادونه ګرځندویانو ته په زړه پوري وي ، دا ځکه چې دغه هیوادونه غوره هوا او په زړه پوري طبیعت لري له بلې خوا یو ګرځندوی په لږ لګښت سره هلته خپلې ورځې تیرولای شي .

۳ : د پرمختیایی هیوادونو دولتونه هڅه کوي چې د خپلو هیوادونو د اقتصاد د ودې لپاره په ګرځندوی سیمو کې بڼه والی راولی او د ګرځندویانو پام ورته را واړوي .

* په اروپا کې د ګرځندوي لپاره کومې سیمې په زړه پوري دي او ولی ؟

مرکزي ، جنوبي او جنوب لویدیځه اروپا د مدیترانې د سیمې په ګډون د نړۍ د ګرځندوی پیرې مهمې سیمې دي ، ځکه چې پیری اسانتیاوي لري لکه : د مدیترانې د سمندرګي لمر لرونکې غاړې او په زړه

پوري هوا په اوري کې د لامبو ، موټر خُعلولو ، سپورتي راز راز لوبو او د اس خُعلولو لپاره ډير غوره دي همدارنگه لوی تاريخي بناونه لکه : پاريس ، لندن ، روم ، مادريد او المان او هالنډ يو شمير بناونه او نور د تياترونو ، سينماگانو او هنري نندارو ، موزيمونو ، تاريخي ودانيو په زړه پوري پارکونو او موسيقي جشنونو له پلوه او نور .

*** په شمالي امريکا کې د گرځندوي لپاره کومي سيمي په زړه پورې دي ؟**

د امريکا متحده ايالات او کاناډا ملي پارکونه ، ژوبڼونه ، د لمر لرونکو او سواحلو ، کلتوري سيمو او موزيمونو په لرلو سره د گرځندويانو د پام وړ هيوادونه دي .

*** په اسيا کې د گرځندوي لپاره کومي سيمي په زړه پورې دي ؟**

مکه معظمه ، ترکبه ، چين ، اندونيزيا ، هند او نور يو شمير هيوادونه هم د گرځندوی ته په زړه پورې سيمو په لرلو سره هر کال د گرځندويانو پاملرنه ځانته را اړوي .

د توريزم د رابڼکون (جنب) سرچېنې

*** د توريزم د رابڼکون سرچېنې په څو برخو ويشل شوي دي وليکئ ؟**

په دوه برخو : لومړي طبيعي سرچېنې دوهم تاريخي او کلتوري سرچېنې .

*** طبيعي سرچېنې ، تاريخي او کلتوري سرچېنې تشریح کړئ ؟**

طبيعي سرچېنې لکه : اوري کې اروپا ، مرکزي امريکا ، جنوبي امريکا ، د جنوب ختيځي اسيا او استراليا د سيندونو ، جهيلونو او سمندرگيو غاړې .

عربي سيمي لکه : اتریش او سويس کې الپ ، افريقي ، امريکې او نورو ځايونو کې طبيعي پارکونه گرځندويانو ته په زړه پورې دي .

تاريخي او کلتوري سرچېنې لکه : پخواني ودانې ، پري (تنې جسدونه) موزيمونه ، نندارتونو او فرهنگي مرکزونه لري لکه اروپا ، امريکا ، اسيا و افريقي مشهور او نامتو بناونه .

د توريزم نړيوال سازمان

*** د توريزم نړيوال سازمان کومي چارې پرمخ وړي تشریح يی کړئ ؟**

يو ځانگړي سازمان دي چې د گرځندوی په برخه کې ټولې نړيوالي ستونزي اواروي .

*** د گرځندوی نړيوال سازمان لومړي عونده په کوم کال په کوم ځای کې جوړه او لومړي ريئس يی څوک وه ؟**

د گرځندوي د نړيوال سازمان لومړنې لويه عونده د هسپانيې هيواد په بلنه د ۱۹۷۵ م کال د مې په مياشت کې د هغه هيواد د مادريد په ښار کې جوړه شوه او روبرت لوناتې د دغه سازمان لومړنی ريئس وټاکل شو .

* په اوسني وخت کې د ګرځندوی نړيوال سازمان څو عړی ، څو ساخوي مرکزونه او څو سيمه ييز کميسيونونه لري ؟

په اوسني وخت کې د نړۍ ۱۶۱ هيوادونه او سيمي د ګرځندوی د نړيوال سازمان عړيتوب لري چې ۳۹۰ ساحوي مرکزونه ، ۶ کميسيونونه لري چې په اروپا ، افريقي ، ختيځي اسيا ، پسفیک ، منځني ختيځ او جنوبي اسيا کې فعاليت کوي .

* د ګرځندوی نړيوال سازمان لويه يا عمومي غونډه په څو کلونو کې دايريري او ريئس يی د څو کلو لپاره انتخاب کېږي ؟

د ګرځندوی نړيوال سازمان لويه يا عمومي غونډه په هرو دوو کلونو کې يو ځل جوړيږي او ريئس يی د څلورو کلونو لپاره غوره کېږي .

* د ګرځندوی نړيوال سازمان رسمي ژبي کومې دي او افغانستان په کوم کال د دې سازمان عړيتوب ترلاسه کړ ؟

د ګرځندوی نړيوال سازمان رسمي ژبي عربي ، انگلیسی ، فرانسوي ، روسي او هسپانوي دي افغانستان په ۱۹۷۵ م کال د دغه سازمان غړيتوب ترلاسه کړ .

نړيوال حمل او نقل او د هغه اهميت

* حمل او نقل اصطلاح څه معنا لري وليکئ ؟

د ليردولو او راليردولو څخه عبارت ده .

* حمل او نقل د ژوند چارو د کومو برخو ډيره اعيزه لري ؟

د يادوني وړ ده چې حمل او نقل په ټولو هيوادونو کې د خلکو ميشت کېدو پر ځايونو ، د فابريکو لپاره د ځايونو په غوره کولو ، د مارکېټونو ځای په ټاکلو ، د شرکتونو ، دفترونو ، صنعتي مرکزونو او تاسيساتو د ځايو په غوره کولو کې ډيره اعيزه لري .

* هغه عوامل وليکئ چې نړيوال حمل او نقل ته يی ډيره وده ورکړي ده ؟

د نفتو زياتوالی ، د اقتصاد وده ، سيمه ييزه پرمختيا او د ترانسپورتي لارو او کرښو ښه کېدل دي .

* زيات ليردول او راليردول کومې ستونزي مينځ ته راوړي وليکئ ؟

۱: د ژوند د چاپيريال ککړتيا

۲: د زياتو وسايلو له امله ځيني وخت لاری بندي او د ترانسپورتي وسايلو گڼه گڼه د دي لامل کېږي

چې خلک او مالونه په وخت اړينو ځايونو ته ونه رسيري .

۳: نا امنی .

۴: په ترانسپورتي لارو او کرښو باندې ډيري ښي حاصل ورکونکي ځمکي نيول کېږي .

د حمل او نقل ډولونه

* حمل او نقل په څو ډوله دي وليکئ؟

په دري ډوله دي: په اوچه کې، د هوا له لارې او اوبو کې.

* د حمل او نقل د وسایلو او د هغو اړوند کړنښو ځانگړتیاوې وليکئ؟

د حمل او نقل يو شمير وسايل کولای شي هرڅه وليږدوي، يو شمير نور يوازي د يو څو ځانگړو محصولاتو د ليردولو لپاره غوره دي، د حمل او نقل د يو شمير وسايلو گړنديتوب ډير لږ خو د يو شمير نورو زيات دي.

* د هر ډول ترانسپورتي وسايلو بيخېنا څه شي دي وليکئ؟

دا دي: لويې لارې، پاخه سرکونه، د اوسپنې پټلۍ، هوايي ډگرونه، مصنوعي سپورمۍ، سمندري بندرونه، ترمينلونه، نل ليکي او نور.

* د ترانسپورټ يا حمل او نقل سيستم څرنگه مينځته راځي وليکئ؟

که چيرته يو شمير سيمي يا بناونه د ترانسپورتي کړنښو په واسطه سره ونښلول شي يو ډول ترانسپورتي سيستم يا حمل او نقل سيستم ورڅخه جوړيږي.

سيالی او رقابتونه

* د يوې ترانسپورتي وسيلې په غوره کولو کې کوم لاملونه اغيزه لري؟

د يوې ترانسپورتي وسيلې په غوره کولو کې بيلابيل لاملونه اغيزه لري لکه: بيه، بارول، تشول، واټن، د مالونو اندازه او دروندوالی او نور.

* په دې وروستيو وختونو کې څرنگه د ترانسپورتي وسيلو په غوره کولو کې سيالی شوي تشریح يی کړئ؟

پخوا به د يوې وسيلې په غوره کولو کې د ليردولو بيې ډير ارزښت درلود، خو اوسني وخت کې د يوې ترانسپورتي وسيلې په غوره کولو کې يو شمير نور ټکي لکه: ډاډمن ليردول لومړيتوب لري، خو بيا هم د ليردولو بيه اوس هم د وسايلو په غوره کولو کې مهمه ده. د مالونو او جنسونو ډول هم ترانسپورتي وسيلې د ډول په غوره کولو کې اغيزه لري.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**